

INTÉZMÉNYI TUDOMÁNYOS DIÁKKÖRI KONFERENCIA

2024. május 24.

Roma identitás megjelenése óvodás korban

Készítette: **Mátés Dóra**
HCNF4Q
Óvodapedagógus szak, alapképzés
Levelező tagozat
Kaposvári Campus

Témavezető: Bencéné dr. Fekete Anikó Andrea
Egyetemi docens
Neveléstudományi Intézet
Gyermekeknevelési Tanszék
Kaposvári Campus

**Lehetséges OTDK szekció: Pedagógiai, Pszichológiai, Andragógiai és
Könyvtártudományi Szekció**

**Kaposvár
2024**

„Két aranypánt van a homlokomon: az egyik a cigányságom, és a másik a magyar kultúra.”

Szentandrassy István

Tartalom

1. Bevezetés	5
1.1. Helyzetkép a Mosdósi Mackóvár Óvodából.....	5
1.2. Témaválasztásom indoklása	5
1.3. Kutatásom célja	6
2. Szakirodalmi áttekintés.....	7
2.1. Roma népismeret	7
2.2. Cigány jelképek	8
2.2.1. Cigány zászló.....	9
2.2.2. Cigány himnusz.....	9
2.2.3. A cigány nyelv	10
2.2.4. Jelmondat.....	10
3. A beások	11
3.1. Törvénykezés.....	11
3.2. Társválasztás, házassági hagyományok	11
3.2.1. Gyermekszülés, csecsemőápolás.....	12
3.3. Temetési rituálék	12
3.3.1. Virrasztás.....	12
3.3.2. Női viselet a gyász idején	13
3.3.3. Férfi viselet a gyász idején.....	13
3.3.4. A gyászfolyamat összegzése	13
3.4. Beás népzene	13
4. Az identitás	13
5. Alkalmazott módszer	14
5.1. Kutatás bemutatása	14
5.2. Identitás Mérő.....	14
6. Eredmények és értékelésük	17
6.1. Gyermekek adatai	17
6.2. Zászlók ismerete	19
6.3. Népviselet ismerete	20
6.4. Keresztelő hagyományainak ismerete.....	21
6.5. Ételek ismerete	23
6.6. Zenefelismerés.....	26
6.7. Színező	28
6.8. Beás szavak ismerete	29
6.9. A gyermek játékaának megfigyelése	29
6.9.1. Szerepjáték.....	29

6.9.2.Konstruáló játék:	30
6.9.3.Szabályjáték:.....	30
6.10. Életmódbeli készségek, önkiszolgáló tevékenységek megfigyelése	31
6.10.1. Mosdóhasználat	31
6.10.2. Étkezés:	31
6.10.3. Öltözködés.....	32
6.11.Összesített értékelés	32
6.12. Kvalitatív kutatás-Óvodapedagógus interjú	33
7. Következtetések és javaslatok	35
7.1. Romahét.....	37
7.1.1.A csoport rövid bemutatása:	37
7.1.2.A témaválasztás indoklása:.....	37
7.1.3. A projekt célja:	38
7.1.4. A projekt feladatai:.....	38
7.1.5. Projektvázlat	39
8. Összefoglalás.....	47
9. Irodalomjegyzék	48
10. Ábrajegyzék	50
11. Mellékletek.....	51
11.1. Nyilatkozat mesterséges intelligencia használatáról	51
11.2. Nyilatkozat a mesterséges intelligencia használatáról a kutatás témájához kapcsolódóan	52
11. 3. Szülői hozzájárulási nyilatkozat – minta	53
11. 5. Identitás mérő	54
11.6.Pedagógus interjú.....	64

1. Bevezetés

1.1. Helyzetkép a Mosdósi Mackóvár Óvodából

Egy nagycsoportos kisfiú az udvaron homokozik. Nagyon elmélyült tevékenységében, és önkéntelenül elkezd dúdolni a „Sós vöröshagymát ennék én” zalai beás dalt, de a dúdolósa elakad a „zalai kislányt lopnék én” résznél, s onnan ismételteti.

-Lopnék én, de sajnós nem merek, attól félek, hogy megvernek. -segítek neki befejezni a dallamot.

-Dóra néni, te ezt honnan ismered? Te is cigány vagy? - kérdezte tőlem nagy szemekkel.

-Ismerem én is, szerinted fontos az, hogy én cigány vagyok-e? -kérdeztem

-Nem tudom Dóra néni. Lehet, hogy az a fontos, hogy szeretjük egymást. És Te is ismered, és én is ismerem! És akkor már ketten is ismerjük az oviból!

-Miért, a testvéreid nem ismerik ezt a dalt? -kérdzem

-Á, azok még gyerekek! – legyintett lemondóan a hatéves kisfiú.

A fenti beszélgetés a munkahelyemen köztem, és az egyik akkori nagycsoportos óvoda között történt. Szentandrassy István Egyetemi Roma Szakkolégiumi hallgatóként nem csupán ezt a dalt, hanem számos másik roma népdalt, himnuszt ismerhettem meg. Mikor a Szakkollégiumba jelentkeztem, fő célom az volt, hogy közelebbről megismerhessem, megérthessem a roma kultúrát, hagyományokat, s ezáltal egy hidat képezzek a roma és nem roma gyermekek, szülők, egyezőval emberek között.

1.2. Témaválasztásom indoklása

Pályamunkám témájának kiválasztásakor számomra elsődleges szempont volt, hogy az óvodák mindennapi életéhez szervesen kapcsolódó kérdéskörrel kutathassak. Jelenleg vidéki óvodában dolgozom pedagógiai asszisztensként, ahová számos roma származású gyermek jár, akik nem feltétlenül vannak tisztában kultúrájukkal, hagyományaikkal. Véleményem szerint ez egy rendkívül fontos területe az óvodai nevelésnek, mivel ez az időszak kritikus szerepet játszik a gyermekek identitásának kialakításában. Az óvodai években a gyermekek nemcsak számos alapvető készséget és ismeretet sajátítanak el, hanem felfedezik a világot, és ezzel egyidejűleg megtapasztalják a kulturális sokféleséget is. Fontos megjegyezni, hogy a roma identitás kutatásának pozitív hozadéka nem csupán a cigány gyermekekre korlátozódik. A cigány gyermekek gyakran szembesülnek diszkriminációval és előítéletekkel a nevelési – oktatási rendszerben, amelyek közvetetten akadályozzák az egyenlő hozzáférést és inklúziót. Az

előítéletek és sztereotípiák hatásai miatt a roma gyermekek és családjaik is megkérdőjelezhetik az óvodai intézményekben való részvétel fontosságát, és bizalmatlansághoz vezethet a rendszer működésével kapcsolatban.

Véleményem szerint a kulturális sokféleség mindannyiunk számára gazdagító tapasztalatszerzés lehet. Az óvodában történő identitáskutatás, valamint a hagyományok mélyebb megismerése lehetőséget ad arra, hogy a gyermekek megértsék és megbecsüljék egymás különböző kulturális háttérét, ezáltal elősegítve a toleranciát és az együttműködést a különböző közösségek közt. Továbbá óvodapedagógiai szempontból fontos kérdés a roma identitás kutatása, hiszen a roma kultúra és hagyományok megismerése lehetőséget teremt a gyermekeknek arra, hogy megértsék, elfogadják és értékeljék a különféle kultúrákat, identitásokat. Ez elősegítheti az inkluzív oktatási környezet kialakítását, ahol minden gyermek érezheti a elfogadhatja egymás különbözőségeit. Ezeken túl segítheti a roma származású gyermekek pozitív önértékelésének fejlődését. Továbbá a roma identitás kutatása az óvodában lehetővé teszi, hogy a roma kultúra és hagyományok tovább éljenek és átörökíthetők legyenek a következő generációk számára. Meglátásaim szerint, ha a roma gyermekek megtapasztalhatják és megtanulhatják saját kulturális gyökereiket az óvodai nevelés keretein belül is, az elősegítheti a kulturális örökség megőrzését és értékelését egyaránt. Mindezen felül a cigányság hagyományainak kutatása nemcsak a roma származású gyermekekre van hatással. Az általam elképzelt tevékenységek segítségével a nem roma gyermekek is megismerhetik a roma kultúrát, hagyományokat, értékeket, és megérthetik a roma közösség működését, annak sajátosságait.

1.3. Kutatásom célja

Fő célkitűzésem, annak feltárása egy nem reprezentatív kutatás elkészítése során, hogy a Mosdósi Mackóvár Óvodába járó gyermekek milyen mélységekben ismerik a cigány kultúrát, mivel hipotézisem, hogy az óvodás korú gyermekek nincsenek tisztában roma identitásukkal. Kutatásom során egy általam elkészített, a gyermekek fejlettségét mérő eszközökhöz hasonló identitás mérővel igyekszem minél árnyaltabban felmérni, megismerni a gyermekek tudását, ismereteit szokásaikkal, hagyományaikkal, ételeikkel, jelképeikkel kapcsolatban. Céljaim között szerepel a társadalmi érzékenység és tolerancia fejlesztésének lehetősége, valamint az inkluzív oktatási környezet kialakításának lehetőségei. Kiemelkedően fontosnak tartom a roma családok, és a helyi roma közösségek bevonását a pályamunkám elkészítésébe. Törekedni

fogok a bensőségebb partnerségi kapcsolatok kialakításában meghallgatva, és értékelve a családi nézeteket, a hagyományokat, valamint azok esetleges hiányát, igényeket és értékeket egyaránt. Továbbá törekszem lehetőségeket teremteni a roma közösségek bemutatkozására, vendéglőadásokra, kulturális programokra.

2.Szakirodalmi áttekintés

2.1. Roma népismeret

A cigányság körében napjainkban is számos olyan elbeszélés maradt fenn, amely eredetükről szól. Az egyik ilyen monda szerint volt egy nagy hegy, s a nagy hegyen élt egy asszony. Az asszony a hegy tetején különleges magvakat rejtegetett a kötényében. Az emberek nem ismerték ezt az asszonyt, ezért félték tőle, boszorkánynak tartották őt. Egy napon az emberek rátámadtak az asszonyra, azonban a védtelen asszonyt a hegytetőről felemelte, s körülölelte a nap. Miközben a nap az asszonyt védte, nem vette észre, hogy annak legnagyobb kincsei, a magvak kipottyantak a kötényéből. A magokból később virágok, madarak, fák és erdők lettek, de néhány magocskából cseppnyi barna csecsemők keltek ki, akikre azóta is a nap vigyáz (Székely, 2011).

A valóságban azonban a cigány nép Észak-Indiából származik, és vélhetően a 14. század elején érkeztek Magyarországra (Tóth. 2006). A cigányok hagyományosan számos mesterséget űztek, amelyekhez a közösségük tagjainak különböző képességeit, készségeit használták fel. Fontosnak tartom hangsúlyozni, hogy a cigányok nem homogén csoport, hagyományaik, kultúrájuk és mesterségeik változatosak lehetnek.

Hazánkba érkező cigányok közül a tehetősebbek lókereskedéssel, házalással foglalkoztak, más csoportjaiknak pedig a zenélés és a kovácmesterség volt megélhetési lehetősége (Rostás-Farkas, 2000), továbbá a beás cigányoknak a teknővájás és kanálkészítés jelentette a megélhetés forrását. Magyarországra érkezésükkor a cigányok muzsikálással hívták fel magukra a figyelmet. Egyes kutatások szerint Beatrix királyné és Hyppolit esztergomi érsek is élvezhette a cigány zene szépségeit. A zenélésen túl híresnek számítottak a cigány kovácsok is, hiszen könnyű eljárást alkalmazva, melyben az üllőt a földre tették, a tüzet pedig bőrtömlővel szították, gyorsan sok munkát voltak képesek helyben elvégezni, alacsony áron. Ezt mutatja az is, hogy 1500-ban a temesvári várban cigányok öntötték az ágyút, vagy az, hogy 1585-ben Kolozsváron a cigányvajdától vásárolta meg a város a Házsongárdi temetőhöz szükséges szegeket (Székely, 2011). Ezeken túl a cigányok foglalkoztak lókereskedelemmel, lófelvásárlással. A hozzáértők törzsköves lovakat vásároltak fel, és lószakértőknek bizonyultak

hiszen ismerték a lovak gyakori betegségeit, s azok gyógymódjait egyaránt. A lókereskedőknek tudásuk által lehetőségük lett földesuraknál, lovászoknál dolgozni, több lovat tartani, ezáltal „lóvéssabbak” lettek. Innen ered a lovári cigány elnevezés, ami a lóra, lóból fakadó gazdagságra utal (Rostás-Farkas, 2000). A kereskedelemben a lovakon kívül számos foglalkozásuk volt, tollfelvásárlással, használt ruhák vételével és eladásával, rongykereskedelemmel foglalkoztak. Ezeken a mesterségeken túl nagy hagyománya van a régiségekkel és dísz tárgyakkal való kereskedésnek, vagy a kerámia és vaskereskedésnek. A muzsikáláson és kereskedelmen kívül roma szakmának számított a mulattatás is, mint a körhintások, céllövöldések, cirkuszosok, medvetáncoltatók. Kovácsmestereken kívül számos kézműipari ágban tevékenykedtek, mint fémművesek, ezen belül is kovácsok (melegkovácsok), foltozók (hidegkovácsok), szegkovácsok (iszkápasok) és rézművesek (xarkomari). A középkorban kezdtek el foglalkozni a lakatosmesterséggel, rézművességgel. A rézműves gyűjtő fogalom magába foglalta az üstkészítőket, üstfoltozókat, harang és kolompkészítőket, csengőöntőket és gyűrűkészítőket egyaránt. További mesterségük volt még a famegmunkálás, ezen belül a teknővájás, fakanál- és fa tál készítés, famozsár készítés, sétatálca készítés, kosár- és seprűkészítés. Ezeken túl foglalkoztak szarufeldolgozással, textilkészítéssel, hímzéssel, madzagszövésével, vályogvetéssel. A 18. század végén, 19. század elején a cigányok erdők szélén telepedtek le, ezért megélhetésüknek is lakhelyükhöz kellett igazodniuk. Innen erednek a faszén gyártók és a kocsikenőcs készítőik, hiszen a fa szenesedése közben a fából kinyert kátrányt faggyúval összekeverve készítették a kocsikenőcsöt. A cigányasszonyok fő bevételi forrása a kártyavetés, jóslás, varázslás, illetve a tapasztalataikból nyert gyógyítás volt (Rostás-Farkas, 2000). A felsorolt mesterségek, szakmák, valamint a roma nép munkája iránti akkori kereslet által a cigányság megélhetése biztosítottan bizonyult, ezért képesek voltak hasznos tagjai lenni a társadalomnak (Székely, 2011).

2.2 Cigány jelképek

A jelkép olyan tárgy, szimbólum, fogalom, amely egy mélyebb értelmezésre vagy jelentésre utal, és rendszerint egy adott kultúrában vagy közösségben jelentőséggel bír. A jelképek sokféle formában és jelentésben megjelenhetnek, és különböző kontextusokban különböző jelentéssel bírhatnak. Véleményem szerint, azért fontos, hogy valaminek legyen jelképe, mert az segít abban, hogy az emberek összekapcsolják és megértsék az adott dolog vagy fogalom mélyebb jelentését és értelmét. A cigány jelképek használata egyesíti, erősíti a közösséget, erősítik a kulturális örökséget. A cigány jelképek széles körben használhatók a kultúra kifejezésében.

Segítségükkel az emberek képesek felismerni, azonosítani a népcsoportot. Összességében a cigány jelképek számos szerepet töltenek be az élet legkülönbözőbb területein.

2.2.1. Cigány zászló

1971-ben az első Roma Világkongresszuson egységesítették, és fogadták el a cigány zászlót.

1. ábra: Cigány zászló (Forrás: <https://tinyurl.com/3v34t5z3>)

A zászló kék színe az eget, a végtelenséget, a szabadságot jelenti, és az Isteni Gondviselést, ami védte a roma népet vándorlásuk alatt. A zöld színnek természeti utalása van a mezőkre, erdőkre, továbbá a reményre. A közepén található vörös kerék utal az ősi hazára, Indiára, de jelképezi a cigány nép vándorló életmódját, a szekér kerekét, a kerék formája pedig a lenyugvó és felkelő napot, ezzel érzékeltetve a változást, a világ ciklikusságát, továbbá színe céloz a vére is (Székely, 2011).

2.2.2. Cigány himnusz

A zászlón túl, a cigány himnuszt is Londonban, az 1971-es Roma Világkongresszuson fogadták el. Ennek eredete egy balkáni cigány népdalhoz köthető, amely alapján Žarko Jovanović (Jagdino) költötte a Gelem, gelem himnuszt.

Gelem, gelem, lungone dromenca
Maladilem baxtale Romenca
Ah, Romale, kathar tume aven,
le caxrenca, baxtale dromenca?
/: Aj, Romale, aj, Čhavale! :/

Vi man sas ek bari familija,
Mudardasle e kali legija.
Athe vreme, uštyi rom akana,
Te xutrasa, maj mišto keresa!
Aven manca sa lumake Roma,
Thaj putras le romane droma
/: Aj, Romale, aj, Čhavale! :/

Mentem, mentem végtelen utakra,
találkoztam boldog cigányokkal.
Hej cigányok, honnan merről jöttök,
mely országból, milyen szerencsével.
/: Hej cigányok! Hej testvérek! :/

Volt nekem is rég egy nagy családom,
legyilkolták fekete légiók.
Menjünk együtt világ cigányai,
nyissuk meg a cigányok útjait.
Ébredjetek, keljetek testvérek,
együtt leszünk és együtt lesz erőnk.
/: Hej cigányok! Hej testvérek! :/

Azonban hazánkban elterjedt a Gelem, gelem himnuszon túl egy másik ének, amit hasonlóképp himnusznak hívnak. A Bari Károly révén összegyűjtött népmesére magyar dalszöveget Varga Gusztáv, beás dalszöveget pedig Orsós Jakab írt. A szöveget a Kalyi Jag együttes zenésítette meg (Székely, 2011).

Zöld az erdő, zöld a hegy is,
a szerencse jön is, megy is.
/: Gondok kése húsunkba vág
képmutató lett a világ. :/

Egész világ ellenségünk,
űzött tolvajokként élünk.
/: Nem loptunk mi csak egy szöget
Jézus vérző tenyeréből:/

Isten könyörülj meg nekünk,
ne szenvedjen tovább népünk.
/: Megátkoztál, meg is vertél,
örök csavargóvá tettél. :/

Isten könyörülj meg nekünk,
ne szenvedjen tovább népünk.
/: Megátkoztál, meg is vertél,
örök csavargóvá tettél. :/

2.2.3. A cigány nyelv

A magyarországi cigányok közel 86%-a anyanyelvként beszéli a magyart. A maradék 14% kétnyelvű, ami azt jelenti, hogy a magyar mellett valamelyik cigány nyelvet is használja. Ebből a csoportból a legtöbben (7%) az oláh-cigány nyelvet, illetve annak valamely dialektusát beszélik, egy kisebb részük a kárpáti cigány nyelvet (2%), míg mások a beás nyelvet (5%) használják (Székely, 2011). A csoportok közül kiemelném a beás nyelvet, hiszen azt főként Baranya, Somogy, Tolna és Zala vármegyében beszélik. A beás nyelv az egykori román nyelv változata, amely még a nyelvújítás előtti időszakból származik (Székely, 2011).

2.2.4. Jelmondat

Az 1971-es Londonban rendezett első Roma Világkongresszuson a zászlón kívül elfogadták a nemzetközi cigányság jelmondatát, az *Opre roma!*-t. Jelentése: Fel, cigányok! Ez határozottan

a cigány nemzeti tudat fejlődése mellett jött létre, s ezt a jelmondatot gyakran használják a cigány himnusz címeként is.

3. A beások

A Magyarországon élő cigányságot nyelvi szempontból három nagy csoportra lehet bontani. A magyarul beszélő romungrókhhoz (akik önmagukat magyar cigánynak, zenész vagy muzsikusz cigánynak nevezik), a magyarul és romani nyelven egyformán beszélő oláh cigányokhoz, továbbá a magyarul és az archaikus román nyelven beszélő beás cigányokhoz. A már kizárólag magyarul beszélő cigányok között a származás és az anyanyelv eltávolodik egymástól, azonban a csoporttagság vállalása mégis kiemelkedő identitásképző tényezőként jelentkezik, még ha nincs jelen az anyanyelv (Orsós, 2015).

3.1. Törvénykezés

A beás cigányok belső összetartó ereje nagyon erősnek bizonyult, s a csoportokban kiemelt szerepet játszott az élen álló, általában legidősebb férfi, akit vajdának neveztek. A vajdát az elképzelések ellenére nem választották, hanem kiválasztódott. Vajda csak olyan személy lehetett, aki képes volt a közösséget egyben tartani, irányítani és vezetni. Alapvető elvárás volt felé, hogy megbízható és becsületes legyen. Az ő szerepe kettős volt, egyrészt felelősséggel tartozott az íratlan etikai normák és szabályok betartásáért a közösségen belül, továbbá azok tovább örökítéséért, másrészt közvetítő szerepet töltött be a roma és nem roma hatósági szervek közt. A törvénykezés során az ügyeket meghallgatták, s ezekben az ügyekben a panaszos jelenléte nélkül, vagy a vádlottat kihagyva is döntöttek azért, hogy csökkentsék a közösség életében kialakult feszültséget (Vajda, 2001).

3.2. Társválasztás, házassági hagyományok

A roma párkapcsolatokban kiemelkedő jelentőséggel bír a csoportok közötti és az azokon belüli társadalmi hierarchia. Amíg az oláh cigányoknál a lány nézete nem került számításba, vagyis a szülői akarat dominált, addig a beásoknál a lány válasza volt mérvadó. Amennyiben az „*Akar-e a felesége lenni?*” kérdésre a lány igennel válaszolt, sok esetben még aznap megtartották a lakodalmat. Hagyományos viselet szerint a menyasszony színes kasmír felsőt, színes blúzt, színes rakott szoknyát és kötényt viselt. A lány fején a kendőt a vőlegény anyja kötötte be, miután felkontyolta. A fiataloknak nem volt szükséges papnál, vagy hivataloknál esküt tenniük, de a házasságuk intézménye rendkívül szigorú volt. Előírás volt, hogy a lánynak a házasságkötés előtt szűznek kellett lennie, s ezt bizonyítaniuk is kellett, a nászéjszaka után a

friss házasok lepedőjét reggel idős asszonyok vizsgálták át. Amennyiben a lány nem volt szűz, megszégyenítették, s lyukas teknőre ültették (Vajda, 2001).

3.2.1. Gyermekszülés, csecsemőápolás

Számos rituálék voltak a gyermekáldás kapcsán is. Miután az újszülöttet először megfürdették, csak másnap volt szabad a fürdővizét kiönteni, de előtte valakinek arcot kellett benne mosni, hogy a gyermek álmát idegenek el ne vigyék. Az édesanya hat hétig nem hagyhatta el azt a helységet, ahol gyermekét világra hozta, s csecsemőt ez idő alatt nem is látogathatták meg idegenek azért, hogy ezzel elkerüljék az esetleges szemmel verést. A hat hét letelte után, amennyiben idegen látogatója érkezett a gyermeknek a látogató távozása után megköpdösték a csecsemőt, ezzel elkerülve, hogy elvigyék az álmát. Arra a kérdésre, hogy „*Miért válasszák a cigány családok a sok gyermek vállalását?*” a válasz igen egyszerű: számukra a gyermekek jelentették az életet a szó etikai értelmében (Vajda, 2001).

3.3. Temetési rituálék

A hozzátartozók számára a gyász időszaka az elhunyt halála pillanatával kezdődik. A régmúltban, amikor egy cigány családban valaki elhunyt, az elhunyt női családtagoknak jutott a feladat, hogy megmossák a testet és az elhasznált vizet egy megfelelő helyre öntsék. Ezután a halottat az ünnepi ruhájába öltöztették, majd az ágyon, a tiszta szobában fehér lepedőre fektették, lábát az ajtó felé fordítva. A halott öltöztetéséhez hozzátartozott az, hogy az állát kendővel felkötötték, és a szemére pénzérmet helyeztek (Vajda, 2001).

3.3.1. Virrasztás

A virrasztás rendszerint két-három napig tart. A virrasztáson az elhunyt minden családtagja jelen van, az újszülöttek és az idős emberek is. Általában a virrasztáson a nő és a férfiak elkülönült helységekben vesznek részt a gyászolás folyamatában. A virrasztásra a férfiak italokat visznek, s ha ekkor borral, vagy más szeszesitalal kínálják a jelenlévőt azt nem szabad visszautasítania, ugyanis ilyenkor az elhunyt lelkének üdvösségéért kell inni. Ilyenkor a pohár alján hagyni kell egy keveset, s azt a földre önteni. Ezen az eseményen nem illendőségből, hanem kötelességből vesznek részt a család tagjai, ilyenkor a hozzátartozók az elhunyt veszteségéből fakadó gyötrelmüket „éneklik ki” magukból. Fontos kiemelni, hogy a temetéssel kapcsolatos ügyeket nem az elhunyt legközelebbi hozzátartozója, hanem a család legidősebb férfi tagja intézi (Vajda, 2001).

3.3.2. Női viselet a gyász idején

Az asszonyok viselete jellemzően fekete színű blúz, pulóver, szoknya és kötény. A család fiatalabb tagjai nem követik szorosan a fekete szoknya hagyományát, de ők is kerülnek a rikítószínű ruházat viselését (Vajda, 2001).

3.3.3. Férfi viselet a gyász idején

Az elhunyt emlékét a férfiak inkább viselkedésükkel, mint öltözködésükkel élik meg. Ruhatáruk hétköznapi szempontból nem nagyon különbözik. A fő irányelv a feltűnő színek elkerülése, ilyenek például a rózsaszín vagy sárga ingek. A halál bekövetkeztétől a szigorú gyászidőszak lejártáig a férfiak nem borotválkoznak és hagyják megnőni hajukat (Vajda, 2001).

3.3.4. A gyászfolyamat összegzése

Összességében megállapítható, hogy a cigányok számára kiemelkedően fontos a temetés menete, rituáléja. Ennek egyik fő oka, hogy a cigányság fél tőle, hogy a halott szelleme (muló) a nem kellően méltó temetés után visszatér, ezért igyekeznek az elhunynak minden tiszteletet, megbecsülést megadni, lassan és méltóságteljesen eltemetni (Székely, 2011).

3.4. Beás népzene

„Nem alaptalan az aggodalom: ha a figyelmet csupán a hátrányokra és hiányokra fordítjuk, akkor elvesz egy nép karaktere, lényegében megszűnik egy nép.” – fogalmazta meg Diósi. A hagyományos beás zenei repertoárban elhanyagolható mennyiségű olyan dal található, amelyek más magyarországi cigány csoportoknál jellegzetesek. A korábbi zenei anyag kapcsolatai a hasonló környezeti elemekből erednek, így csak közvetve válnak érvényessé. A beás népzenéről azt lehet elmondani, hogy gazdag természeti képekben, szimbólumokban és párhuzamokban, amelyek a paraszti költészetből ismertek (Kovalcsik, 1993). A beásoknál ritkán fordul elő az úgynevezett pergetés, mert azt kolompár előadásmódnak tekintik. Az áttekintés alapján megállapíthatjuk, hogy a beások népzenei kultúrája sajátos a cigány kultúrán belül, és nincs közös történeti kapcsolat más cigány csoportokkal.

4. Az identitás

„Az identitás nehezen definiálható, gazdag jelentésárnyalatokat tartalmazó fogalom, bonyolult, sokféle mechanizmust felölelő, sokféle szempontból megközelíthető jelenség, ugyanakkor értéktartalma, normatív kategória” – fogalmazta meg Erős Ferenc 2001-ben. A közelmúltban megjelent átfogó kutatások is hangsúlyozzák az identitás fogalmának sokoldalúságát, bonyolultságát, komplexitását (Wetherell, 2010; Vignoles, Schwartz, Luyckx, 2011; Hammack, 2015). Az identitás szó az „azonosság” jelentésű „*identitas*” középkori latin szóból ered.

Stewart három fő elemét hangsúlyozza a cigány identitás fennmaradásának: sajátos szervezeti felépítés, sajátos viszony a javak megszerzésére, továbbá a közös nyelv és közös dalok ismerete (Stewart, 1994. VI. fejezet). Jan Assman szerint az archaikus társadalmakban az egyén személyiségét a csoporton belüli szerepek és státuszok állapítják meg. Ezek a szerepek, valamint státuszok általánosságban véve a az elfogadás, a befogadás és az integráció különböző rituáléival jártak együtt, és alapjaiban véve korlátozták a az önmeghatározás és az autonómia lehetőségét (Assman, 1999).

5. Alkalmazott módszer

5.1. Kutatás bemutatása

A kutatásban résztvevő gyermekek háromtól hatévesek, Mosdós községben laknak, és a Mosdósi Mackóvár Óvodába járnak. Azokat a gyermekeket mértem fel, akiknek a szülei cigány származásának vallották magukat, és írásban beleegyeztek a felmérés elvégzésére, a mért eredmények anonim felhasználásába.

Kutatásom során célom a gyermekek aktuális tudásának feltérképezése, ezért elengedhetetlen volt számomra egy olyan eszköz elkészítése, mellyel ismereteik mérhetők. Az Identitás Mérő elkészítésekor a hagyományos, gyermekek fejlettségi szintjét mérő eszközöket vettem alapul. Egyetemi tanulmányaim és gyakorlatom során volt lehetőségem különböző fejlettségi szint mérőkkel találkoznom, illetve személyesen alkalmaznom mérőeszközöket. Ezek közül az egyik, melyet kiemelnék a diagnosztikus fejlődésvizsgáló rendszer (DIFER), melyet jobban áttanulmányozva, kérdéseit megvizsgálva állítottam fel az általam készített mérőeszköz sémáját. A mérőeszköznek két fő része van: a gyermekkel közösen elkészített feladatlap, illetve az óvodapedagógus általi megfigyelések eredménye.

A feladatlap összeállításakor fontosnak tartottam, hogy színes, játékos, a gyermekek számára figyelemfelkeltő legyen, épp ezért az életkori sajátosságok figyelembevételével készítettem el, válogattam össze a feladatokat. A feladatlap kitöltése a gyermekekkel egyénenként változó volt, maximum 10 perc állt rendelkezésünkre, de átlagosan öt-nyolc perc alatt oldottuk meg a feladatokat. A mérőeszköz második fele pedig a pedagógus megfigyelésein alapul, mely nyilván hosszabb időszakot ölel fel.

5.2. Identitás Mérő

Az első feladatban három zászló szerepel, melyek közül először a magyar, majd a cigány zászlót kell a gyermeknek megmutatnia. Mivel az óvodai nevelés során a pedagógusok nagy

hangsúlyt fektetnek a magyarságtudatra nevelésre, fontosnak találtam ennek összehasonlítását a gyermekek cigányság tudatával. A második feladatban három képet lát a gyermek: egy kalocsai, egy cigány, illetve egy perui népviseletet. A képek kiválasztásánál szem előtt tartottam, hogy mindhárom képen színpompás, díszes ruhában lévő emberek legyenek, ezzel is nehezítve az azonosságok és különbségek keresését a gyermekek számára. Ebben a feladatban arra kértem a gyermekeket, hogy mutassák meg a cigány, illetve a magyar népviseletbe öltözött embereket. A harmadik feladatban a gyermekek egy keresztelő képét láthatják, ahol a keresztszülők a kezükben tartják a gyermeket. Ennél a feladatnál már a saját tapasztalásaikat mértem fel: tudják-e mi történik a képen, voltak-e már ilyen eseményen és tudják-e mi következett utána. Ebben a feladatnál a gyermek szabad teret kap arra, hogy élményeit elmesélje, érzéseit megossza velünk az adott ünnep hagyományaival kapcsolatban. A feladat pontozásakor az óvodás korú gyermekekre jellemző szavakat, kifejezéseket jelöltem meg pontot érő válaszként. A negyedik feladatban az ételekkel kapcsolatos hagyományismereteikre voltam kíváncsi. A képeken főbb ételeik szerepelnek: a cigánykenyér, lecsó, illetve a rétes. A feladatnál a gyermeknek önállóan kellett megneveznie az ételeket, megmutatnia azokat. A feladat során ismét kitértem saját tapasztalataira, megkérdeztem melyik ételeket fogyasztják otthon, illetve ki készíti azokat, hiszen ebből az ételek ismeretein túl egyértelművé válhat a gyermek családjában a családtagok nemi szerepek szerinti feladatköre is. Az ötödik feladatban azt mértem fel, hogy mennyire ismerik a himnuszokat, magyar és cigány himnusz vonatkozásában egyaránt. A pontozásnál ismét figyelembe vettem az életkori sajátosságokat, illetve az ismeretekre differenciáltan való pontadásra is lehetőséget biztosítottam. A hatodik feladatban az óvodás korú gyermekek egyik alapvető tevékenységére, a színezésre építettem, hiszen itt önállóan színezhetik ki a roma zászlót. Ez a feladat kizökkenti őket az elmúlt feladatok verbális kifejezési formájától, azonban pedagógusként itt is figyelemmel kell kísérni a gyermekek által használt színeket. A differenciált pontozásra itt is lehetőség van, hiszen minden jól alkalmazott színre pont adható. A hetedik feladatban a családok által otthon használt nyelvre voltam kíváncsi. A feladatban a mindennapi életben használatos alapvető szavakra voltam kíváncsi, a gyermekek életkorának megfelelő módon. Beásul nem tudó óvodapedagógusok részére a feladatlapon magyar nyelven, beás nyelven, illetve fonetikusan is fel vannak tüntetve a szavak. A mérést végző pedagógusnak beás nyelven kell az adott szót mondania, a gyermeknek pedig kiválasztania, bekarikáznia azt, amit véleménye szerint az óvónő mondott.

A mérőeszköz második fele az óvodapedagógus megfigyelésein alapszik. Ebben a szakaszban azokra a főbb pontokra tértem ki, melyek a gyermekek egy átlagos óvodai napját

képzik. Az első részben az adott gyermek játékanak milyenségére, tartalmiságára, valamint a gyermek hozzáállására a játékon belül tér ki a pontozási rendszer. Az identitásmérőben külön részekre bontottam a Piaget-féle gyermeki fejlődés négy fő szakaszán belüli, a műveletek előtti szakaszának játékait. Elsőként a gyermek szerepjátékát szükséges megfigyelni. Óvodás kor végére a cél, hogy a gyermek mély átéléssel játsszon szerepjátékot, melyben az általa eljátszott szerepek jól felismerhetők, illetve a gyermek elkülöníti a nemi szerepeket. Kutatásom szempontjából azért is rendkívül fontos a gyermekek szerepjátékának megfigyelése, mert a cigányok a mindennapi életben nagy hangsúlyt fektetnek a nemi szerepek elkülönülésére már a gyermekek kiskorától fogva. Ebben a játéktípusban a gyermekek képesek újraalkotni a felnőttek közti sajátos viszonylatokat, szerepeket, tevékenységeket. A második pontban a konstruáló játékra tértem ki, ahol a cél nem csupán a gyermek kedvtelésből való alkotása, hanem hogy építményei szerves részét képezzék egyéb játékaiknak, illetve, hogy alkotásaiba szívesen bevonja társait. Ennél a feladatnál elvárható, hogy a gyermekek közösen egy boltnak, háznak, vagy szobának az alapterületét megépítsék, s szerepjátékukat ezen eszközök, építmények segítségével még tartalmasabbá, árnyaltabbá tegyék. A harmadik játéktípus a szabályjáték. Az óvodások szabálykövetését jellemzően a kettős szabálytudattal lehet leírni (Mérei-V. Binét, 1981). Ebben a megfigyelési szempontsorban azt kutatom, hogy a gyermeket mennyire motiválja a szabályok betartása. A második főbb szakaszban az óvodai önkiszolgáló tevékenységekre, életmódbeli készségek megfigyelésére tértem ki. A mérőeszközömnek ez is egy olyan pontja, amely a gyermekek életkorától függően eltérést mutat. Kutatásom céljához azért kapcsolódik szorosan, mert a mosdóhasználat, étkezés és öltözködés mind olyan területe az óvodai életnek, melyeket nagyban befolyásolnak a gyermekek otthoni körülményei. A mosdóhasználat megfigyeléses pontozása által felmérhető, hogy a roma származású gyermekek otthonaikban megtalálható-e a mosdó, tudják-e a berendezéseket rendeltetésszerűen használni, tisztálkodás feladataiban mennyire önállóak. Az étkezési szokások megfigyelésekor elsősorban az alapvető étkezés ismeretére, ezen túl pedig a készség szintű használatának megfigyelésére tértem ki. Itt szintén az adott fázisok pontozhatók. Az öltözködési tevékenységek megfigyelésekor a minimum pontot érő készség amikor a gyermek csupán felnőtt segítségével képes az öltözködés és vetkőzés feladatainak ellátására, majd folyamatként mutatja be és ér pontokat a gyermekek tudása. Ennél a tevékenységnél is az általános iskolakészségi szint a cél és a maximum pontot érő tudás, miszerint a gyermek nem csupán képes az öltözködés és vetkőzés feladataira, de ruháit és használati tárgyait felismerni képes, és azokat az óvodai jellel ellátott helyére képes tenni, ezen túl ruházatát az időjárásnak és a tevékenységnek megfelelően

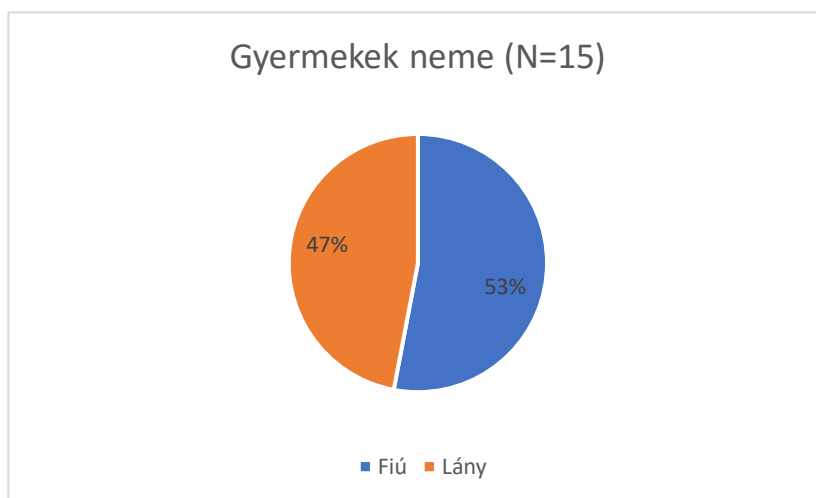
képes legyen önállóan megválasztani.

Az identitás mérőeszköz végén egy négy egységből álló értékelési tábla található. Itt összesítheti a pedagógus a gyermek által a feladatokban, illetve a megfigyelés során elért pontjait. Az elért pontokat négy kategóriába soroltam: fejlesztendő, felzárkóztatandó, megfelelő és kimagasló. A pontok száma a DIFER mérőeszközhöz hasonlóan nem életkor szerint differenciált, tehát nyilvánvaló, hogy a kiscsoportos korú gyermek nem feltétlenül fogja megközelíteni egy nagycsoportos korú gyermek pontszámát. Ettől függetlenül a mért eredmények valósak, hiszen megmutathatják, hogy az adott gyermek egyes feladatokban mennyit fejlődött az óvodában eltöltött idő múlásával.

6. Eredmények és értékelésük

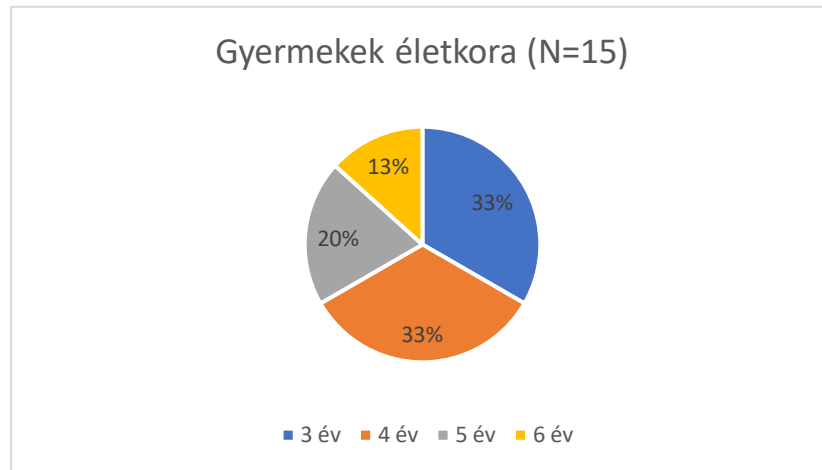
6.1. Gyermekek adatai

1. Gyermekek neme: a felmérésben résztvevő gyermekek közül heten (47%) lányok, valamint nyolcan (53%) fiúk.

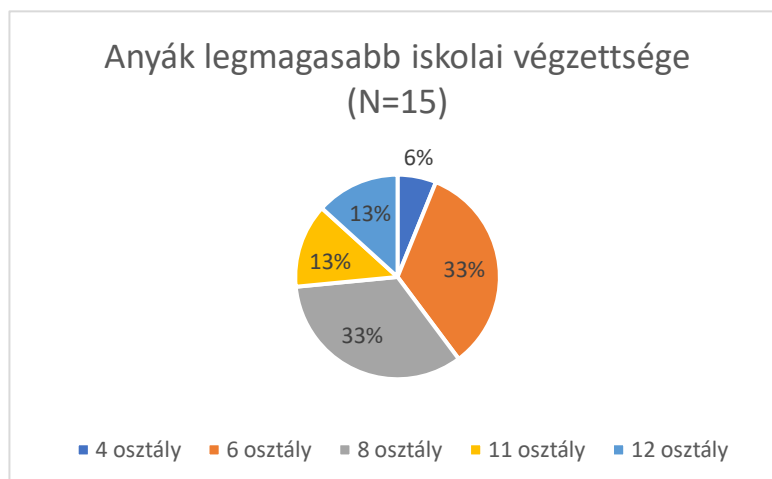
2. ábra: Gyermekek neme, N= 15 (Saját szerkesztés a felmérések alapján)

2. Gyermek életkora: a felmérésben résztvevő gyermekek közül öten (33%) háromévesek, öten (33%) négyévesek, valamint hárman (20%) öt évesek és ketten (13%) hatévesek.

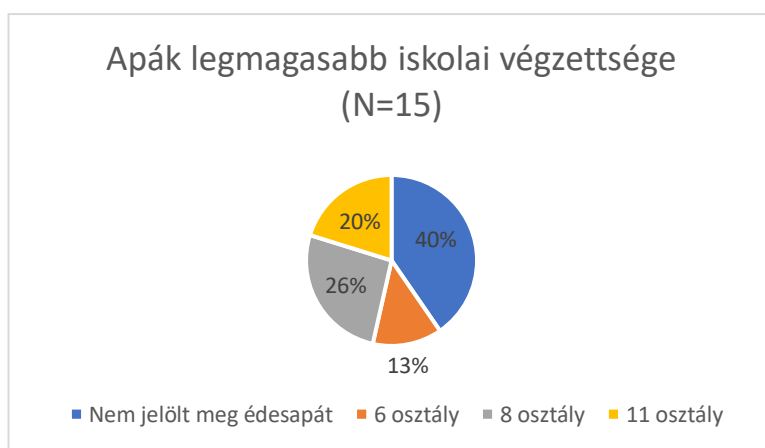
3. ábra: Gyermekek életkora, N=15 (Saját szerkesztés a felmérések alapján)

3. A gyermekek édesanyjának legmagasabb iskolai végzettsége: a felmérésben szereplő gyermekek édesanyja közül egy (6%) rendelkezik négy elvégzett általános iskolai osztállyal, öten (33%) rendelkeznek hat elvégzett általános iskolai osztállyal, öten (33%) rendelkeznek nyolc elvégzett általános iskolai osztállyal, ketten (13%) tizenegy elvégzett középiskolai osztállyal, valamint ketten (13%) tizenkét elvégzett középiskolai osztállyal.

4. ábra: Anyák legmagasabb iskolai végzettsége (N=15) (Saját szerkesztés a felmérések alapján)

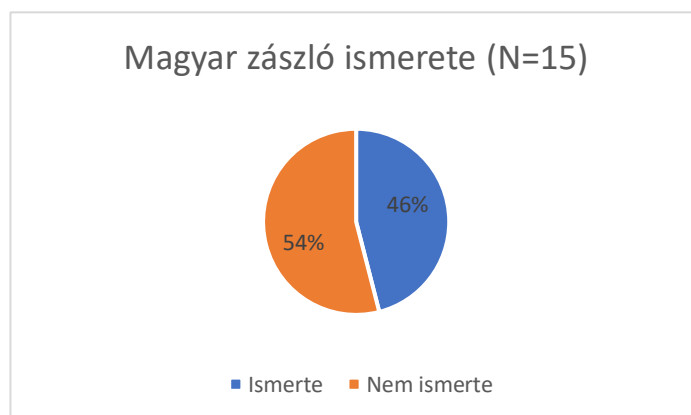
4. A gyermekek édesapjának legmagasabb iskolai végzettsége: a felmérésben szereplő gyermekek közül hat gyermeknek (40%) születési anyakönyvi kivonata szerint nincs megnevezett édesapja, a felmérésben szereplő gyermekek édesapja közül ketten (13) rendelkeznek hat elvégzett általános iskolai osztállyal, négyen (26%) nyolc elvégzett általános iskolai osztállyal, valamint hárman (20%) tizenegy elvégzett középiskolai osztállyal.

5. ábra: Apák legmagasabb iskolai végzettsége, N=15 (Saját szerkesztés a felmérések alapján)

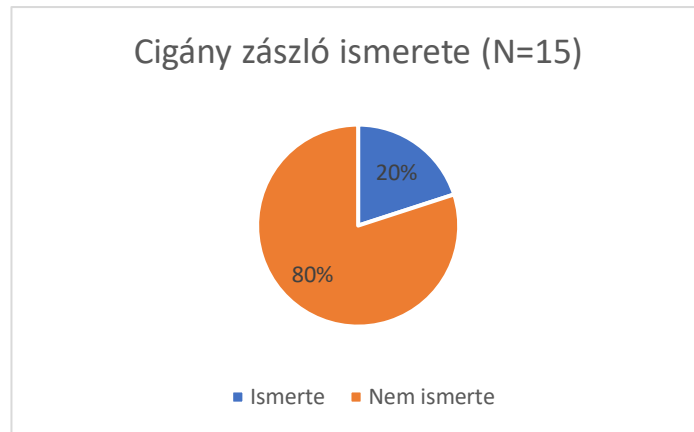
6.2. Zászlók ismerete

1. Magyar zászló ismeretére szerzett pont: az óvodában kiemelt fontosságú a jeles napok ünneplése, s ebbe beletartozik az 1848-as forradalomra való közös emlékezés. Mivel a Mosdósi Mackóvár Óvoda egy egycsoportos óvoda, ezért a vegyescsoport minden tagja saját életkorának megfelelő szinten szerezhethet ismereteket az ünneppel kapcsolatban, azonban közvetetten a kiscsoportos gyermek is találkozik a magyar zászló színeivel, a színek jelentésével. A felmérésben résztvevő gyermekek közül heten (46%) megmutatták, nyolcan (54%) pedig nem mutatták meg a magyar zászlót.

6. ábra: Magyar zászló ismerete, N=15 (Saját szerkesztés a felmérések alapján)

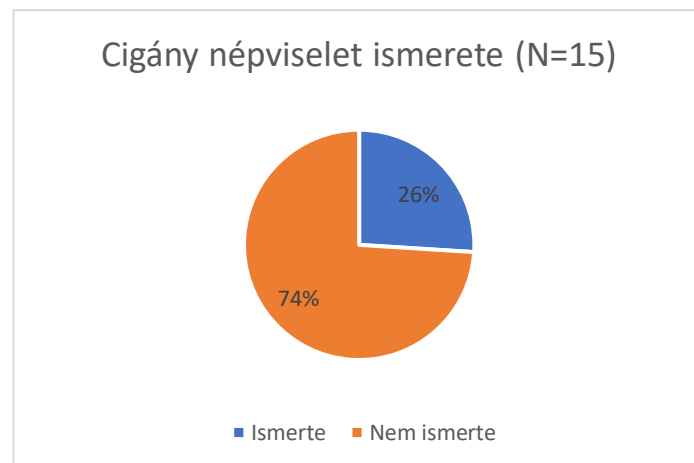
2. Cigány zászló ismeretére szerzett pont: mivel Mosdós község nem hátrányos helyzetű település, ezért az óvodában eddig nem fektettek nagy hangsúlyt a roma kultúra ismeretére. A felmérésben résztvevő gyermekek közül hárman (20%) megmutatták, tizenketten (80%) pedig nem mutatták meg a cigány zászlót.

7. ábra: Cigány zászló ismerete, N=15 (Saját szerkesztés a felmérések alapján)

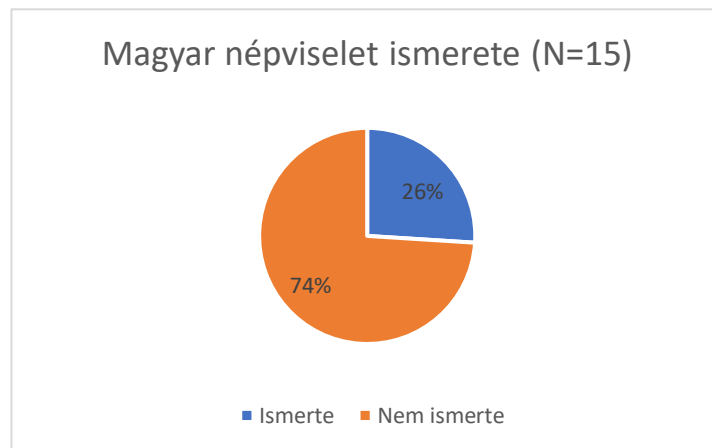
6.3. Népviselet ismerete

1. Cigány népviselet felismerésére szerzett pont: a felmérésben résztvevő gyermekek közül négyen (26%) felismerték, és tizenegyen (74%) nem ismerték fel a képek közül a cigány népviseletet.

8. ábra: Cigány népviselet ismerete, N=15 (Saját szerkesztés a felmérések alapján)

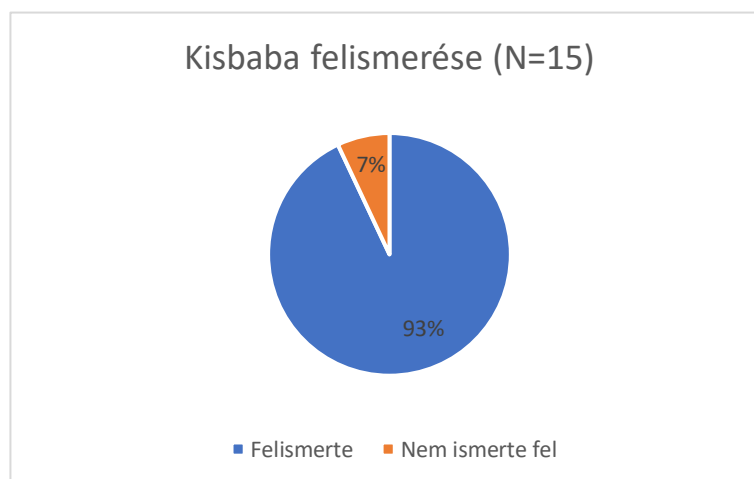
2. Magyar népviselet felismerésére szerzett pont: a felmérésben résztvevő gyermekek közül négyen (26%) felismerték, tizenegyen (74%) pedig nem ismerték fel a képek közül a magyar népviseletet.

9. ábra: Magyar népviselet ismerete (Saját szerkesztés a felmérések alapján)

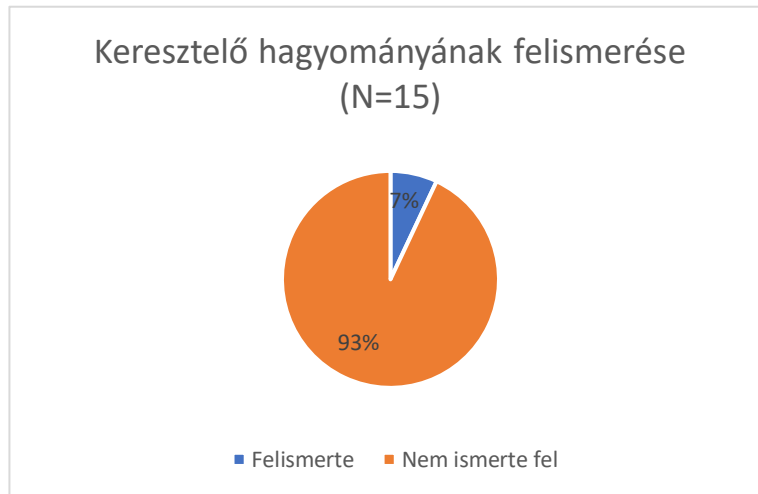
6.4. Keresztelő hagyományainak ismerete

1. Kisbaba felismerése: a felmérésben résztvevő gyermekek közül tizennégyen (93%) felismerték, hogy a képen egy kisbaba szerepel a férfi kezében, egy gyermek (7%) pedig nem ismerte fel.

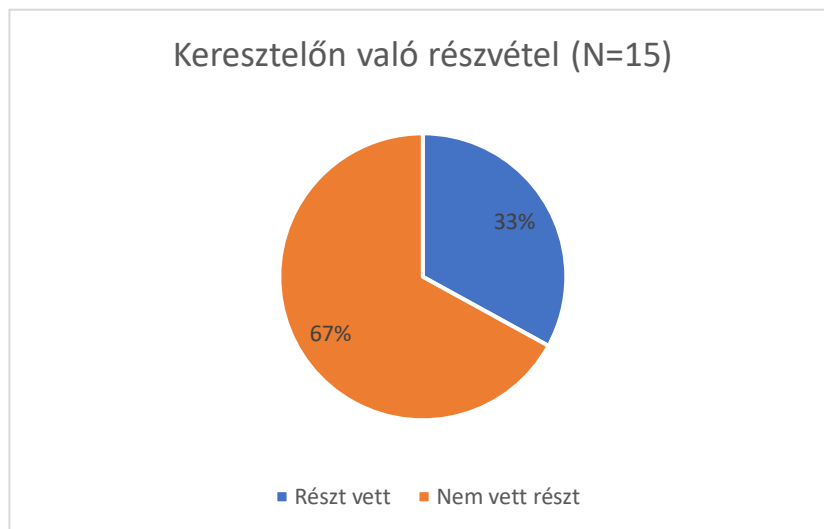
10. ábra: Kisbaba felismerése (Saját szerkesztés a felmérések alapján)

2. Keresztelő hagyományának felismerése: a felmérésben résztvevő gyermekek közül egy (7%) ismerte fel, hogy a képen szereplő emberek keresztelőn vannak, valamint tizennégy gyermek (93%) nem ismerte fel, hogy a képen szereplő emberek milyen eseményen vehetnek részt

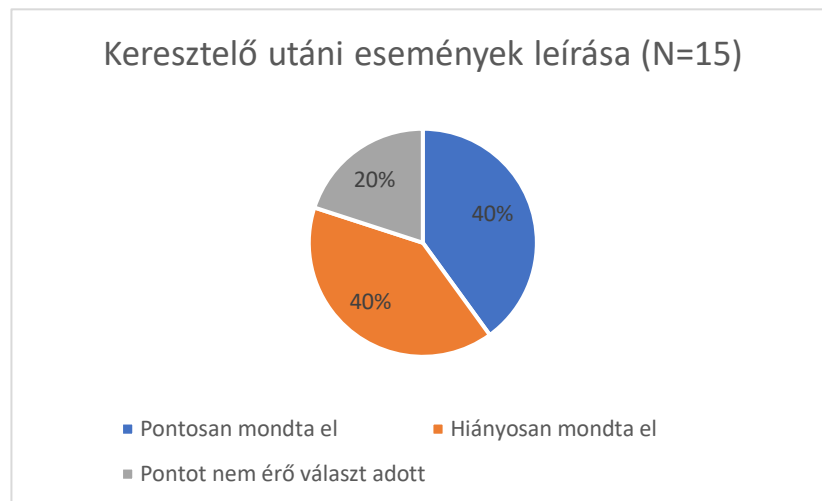
11. ábra: Keresztelő hagyományának felismerése (Saját szerkesztés a felmérések alapján)

3. Keresztelőn való részvétel: a felmérésben résztvevő gyermekek közül öten (33%) saját bevallásuk szerint vettek már részt keresztelőn, és tízen (67%) még nem vettek részt keresztelőn.

12. ábra: Keresztelőn való részvétel (Saját szerkesztés a felmérések alapján)

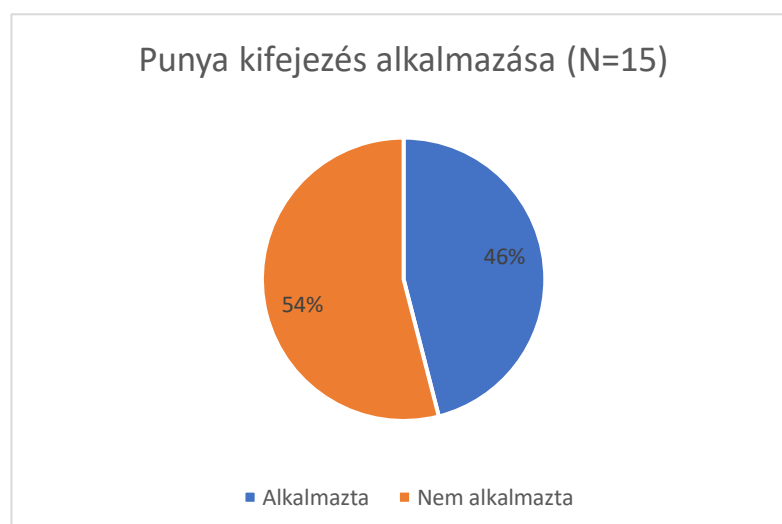
4. A keresztelő utáni események leírása: azok közül a gyermekek közül, akik saját bevallásuk szerint már vettek részt keresztelőn, hatan (40%) pontosan el tudták mondani, hogy mi történik a templomi esemény után, hatan (40%) hiányosan mondták el, hogy mi történik a templomi esemény után, valamint hárman (20%) pontot nem érő választ adtak.

13. ábra: Keresztelő utáni események leírása (Saját szerkesztés a felmérések alapján)

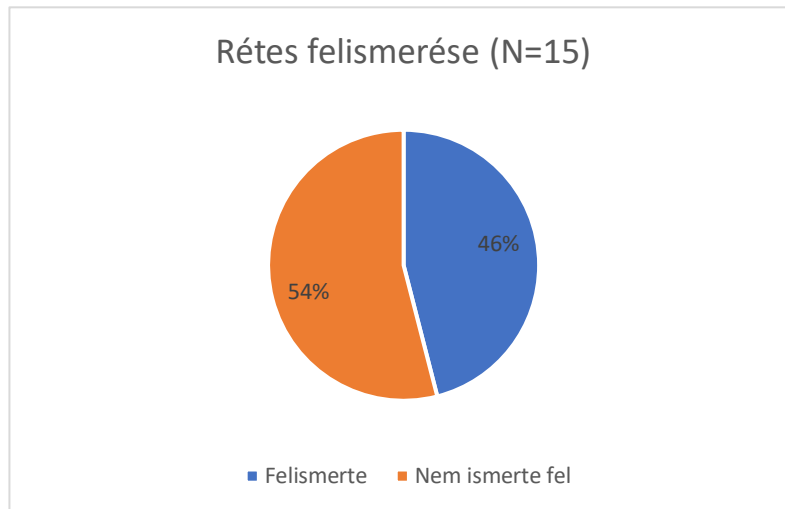
6.5. Ételek ismerete

1. Punya kifejezés használata: a felmérésben résztvevő gyermekek közül heten (46%) alkalmazták a punya kifejezést a képen látott ételre, és nyolcan (54%) nem alkalmazták.

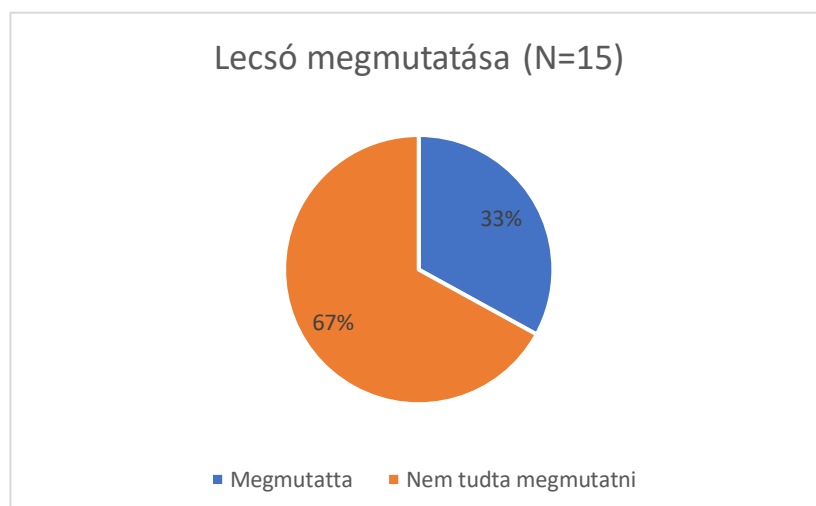
14. ábra: Punya kifejezés alkalmazása (Saját szerkesztés a felmérések alapján)

2. Rétes felismerése: a felmérésben résztvevő gyermekek közül heten (46%) felismerték képről a rétest, nyolcan (54%) pedig nem ismerték fel.

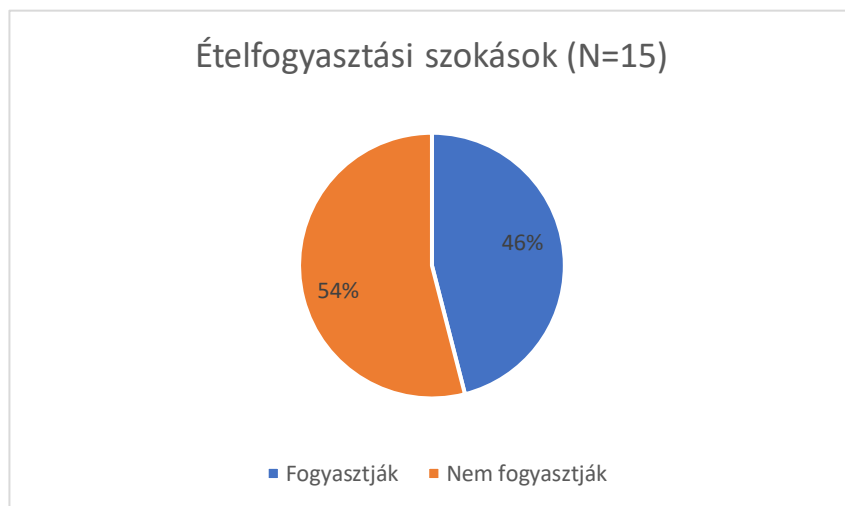
15. ábra: Rétes felismerése (Saját szerkesztés a felmérések alapján)

3. Lecsó megmutatása: a felmérésben résztvevő gyermekek közül öten (33%) megmutatták, hogy melyik képen látnak lecsót, tízen (67%) pedig nem mutatták meg.

16. ábra: Lecsó megmutatása (Saját szerkesztés a felmérések alapján)

4. Ételfogyasztási szokások: a felmérésben résztvevő gyermekek közül heten (46%) fogyasztják a felsorolt ételek valamelyikét, valamint nyolcan (56%) nem fogyasztják a felsorolt ételek egyikét sem.

17. ábra: Ételfogyasztási szokások (Saját szerkesztés a felmérések alapján)

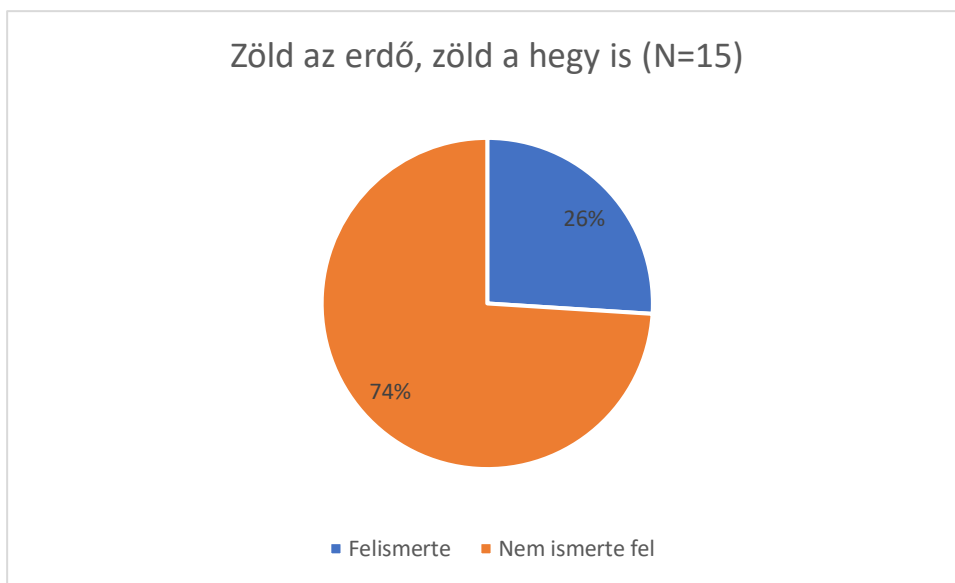
5. Ételek elkészítése: a felmérésben szereplő gyermekek közül, aki rendszeresen fogyasztja a képen szereplő ételek valamelyikét, mind a heten (100%) megnevezték valamely női családtagjukat az ételek elkészítésére.

18. ábra: Ételek elkészítése (Saját szerkesztés a felmérések alapján)

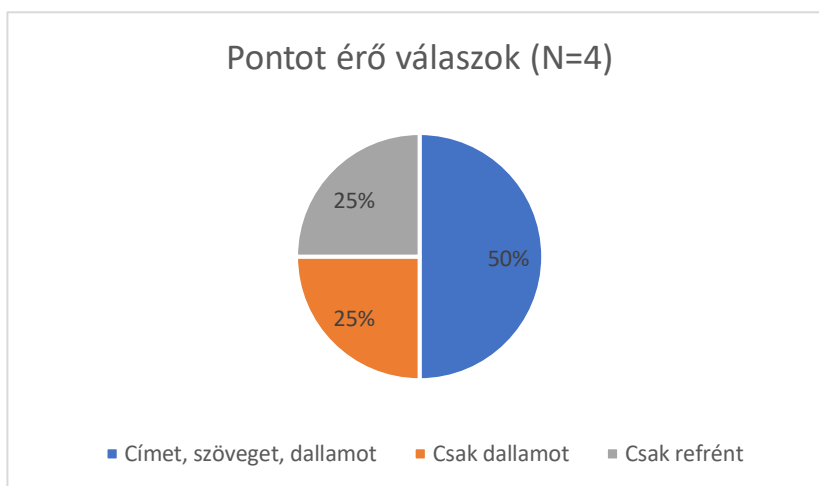
6.6. Zenefelismerés

1. Zöld az erdő, zöld a hegy is: a felmérésben résztvevő gyermekek közül négyen (26%) felismerték, tizenegyen (74%) pedig nem ismerték fel a Zöld az erdő, zöld a hegy is nemzetközi roma himnuszát.

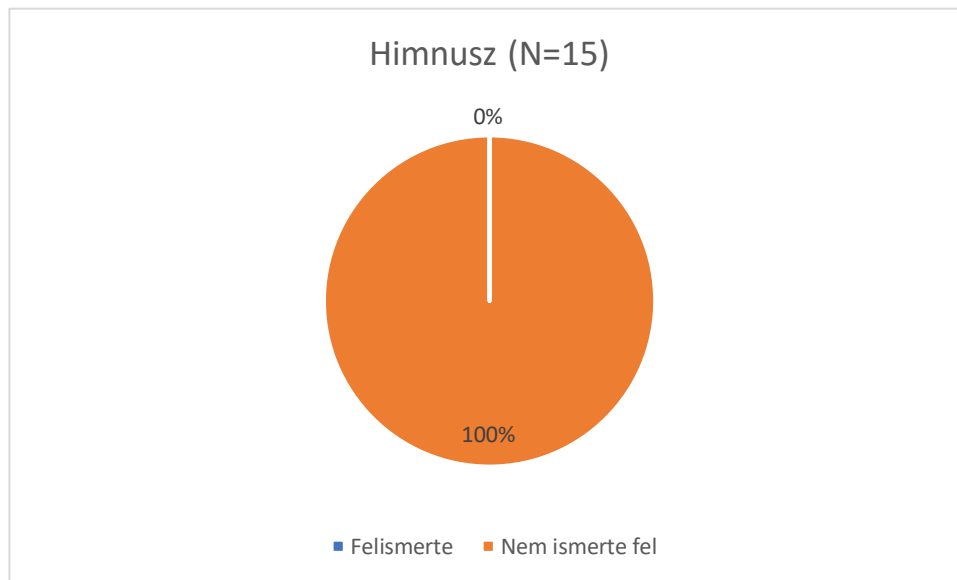
19. ábra: Zöld az erdő, zöld a hegy is (Saját szerkesztés a felmérések alapján)

2. Zöld az erdő, zöld a hegy is pontot érő válaszok: azon gyermekek közül, akik valamilyen formában felismerték a dalt, két gyermek (50%) megmondta a címét, és el is énekelte a dalt, egy gyermek csak a dallamot dúdolta (25%), és egy gyermek (25%) csak a refrént énekelte el.

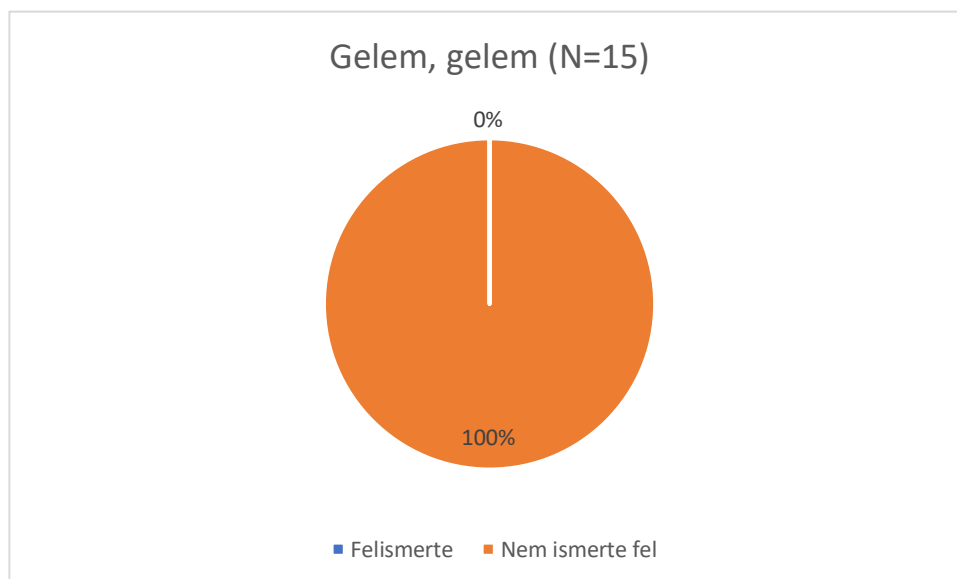
20. ábra: Pontot érő válaszok (Saját szerkesztés a felmérések alapján)

3. Himnusz: a felmérésben résztvevő gyermekek közül tizenöten (100%) nem ismerték fel a magyar Himnusz.

21. ábra: Himnusz (Saját szerkesztés a felmérések alapján)

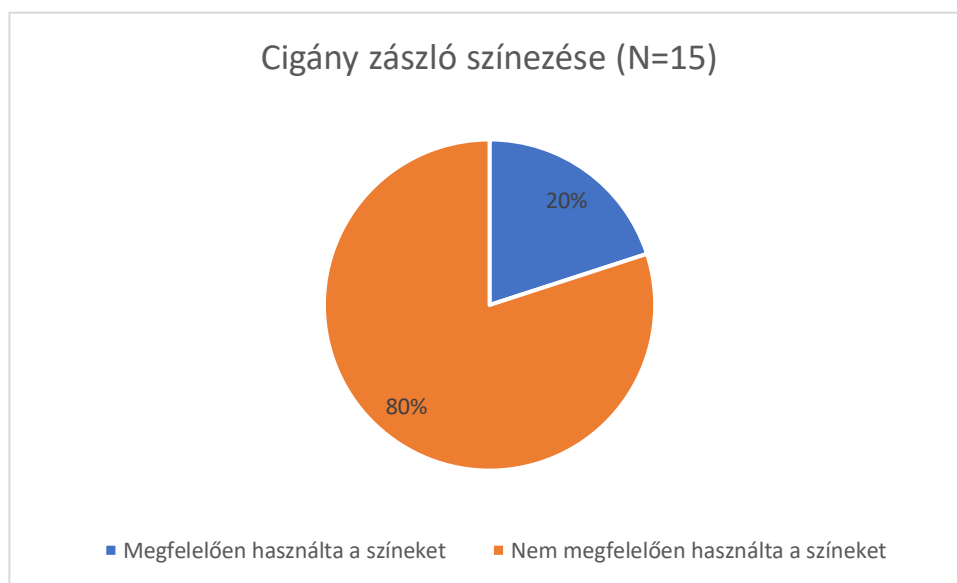
4. Gelem, gelem: a felmérésben résztvevő gyermekek közül tizenöten (100%) nem ismerték fel a Gelem, gelem dalt.

22. ábra: Gelem, gelem (Saját szerkesztés a felmérések alapján)

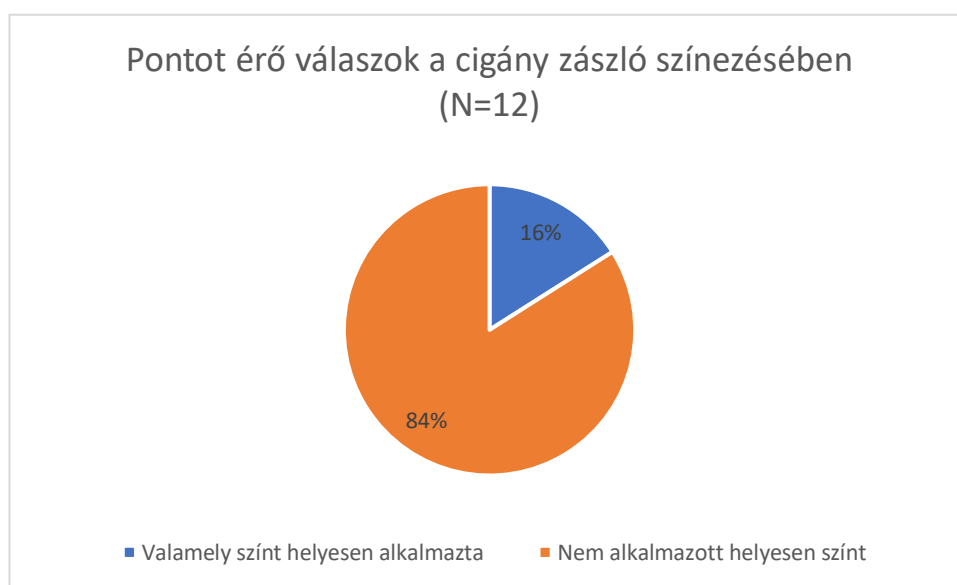
6.7. Színező

1. Cigány zászló színezése: a felmérésben résztvevő gyermekek közül hárman (15%) megfelelően használták a színeket, tizenketten (80%) pedig nem megfelelően használták a színeket.

23. ábra: Cigány zászló színezése (Saját szerkesztés a felmérések alapján)

2. Pontot érő válaszok a cigány zászló színezésében: azok közül a felmérésben résztvevő gyermekek közül, akik nem megfelelően színezték ki a zászlót, ketten (16%) pontot érő választ adtak, és mindketten a zöld színt használták helyesen.

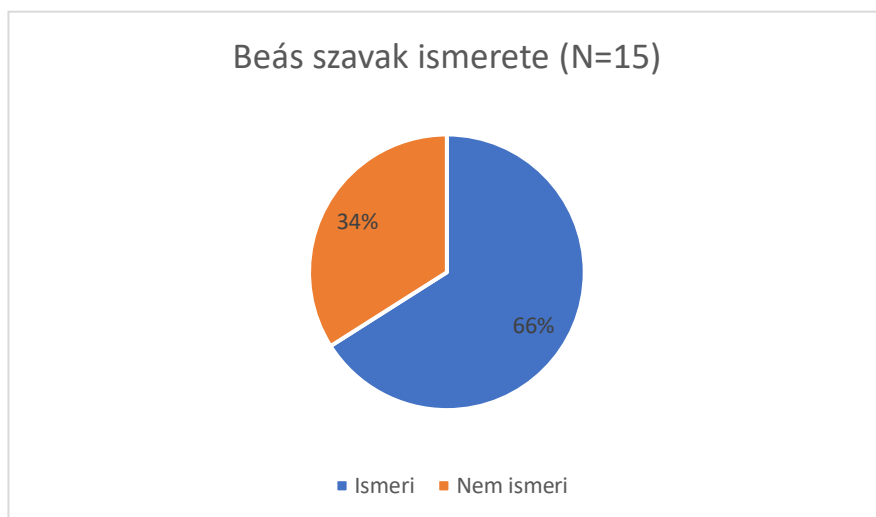

24. ábra: Pontot érő válaszok a cigány zászló színezésében (Saját szerkesztés a felmérések alapján)

6.8. Beás szavak ismerete

1. Beás szavak ismerete

A felmérésben résztvevő gyermekek közül tízen (66%) ismerték be és jelölték valamely hallott beás szót, ötven (34%) pedig nem ismerték meg.

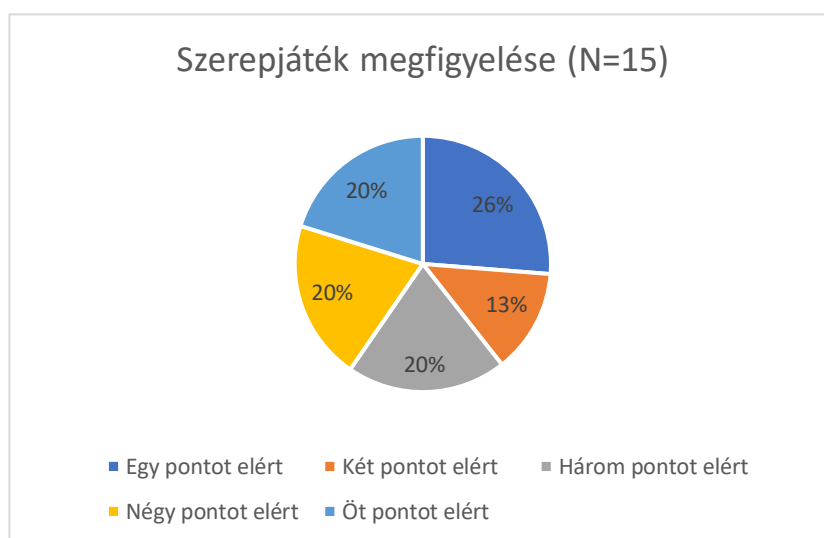

25. ábra: Beás szavak ismerete (Saját szerkesztés a felmérések alapján)

6.9. A gyermek játékának megfigyelése

6.9.1. Szerepjáték

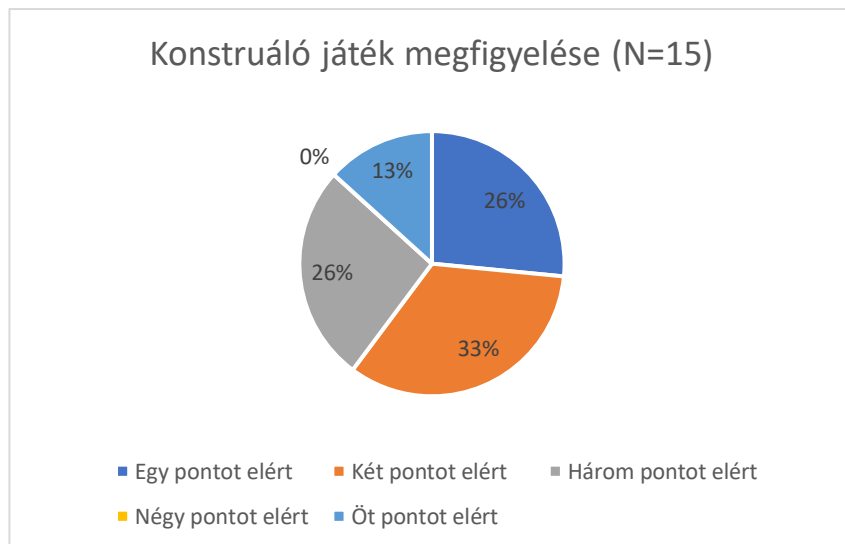
A felmérésben résztvevő gyermekek közül négyen (26%) egy pontot, ketten (13%) két pontot, hárman (20%) három pontot, hárman (20%) négy pontot, és hárman (20%) öt pontot értek el a szerepjáték megfigyelése során.

26. ábra: Szerepjáték megfigyelése (Saját szerkesztés a felmérések alapján)

6.9.2.Konstruáló játék:

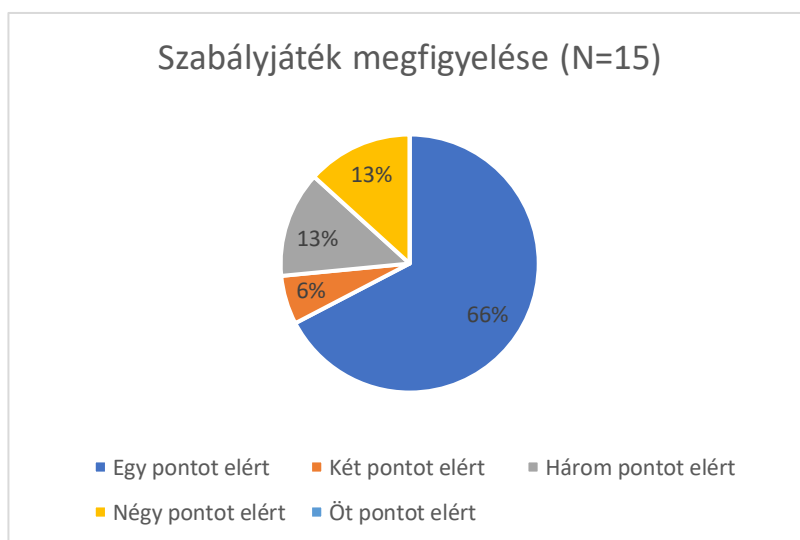
A felmérésben résztvevő gyermekek közül négyen (26%) egy pontot, öten (33%) két pontot, négyen (26%) három pontot, valamint ketten (13%) öt pontot értek el. Egy gyermek sem (0%) ért el négy pontot.

27. ábra: Konstruáló játék megfigyelése (Saját szerkesztés a felmérések alapján)

6.9.3.Szabályjáték:

A felmérésben résztvevő gyermekek közül tízen (66%) egy pontot, egy gyermek (6%) két pontot, két gyermek (13%) három pontot, két gyermek (13%) négy pontot ért el. Öt pontot egy gyermek sem (0%) ért el.

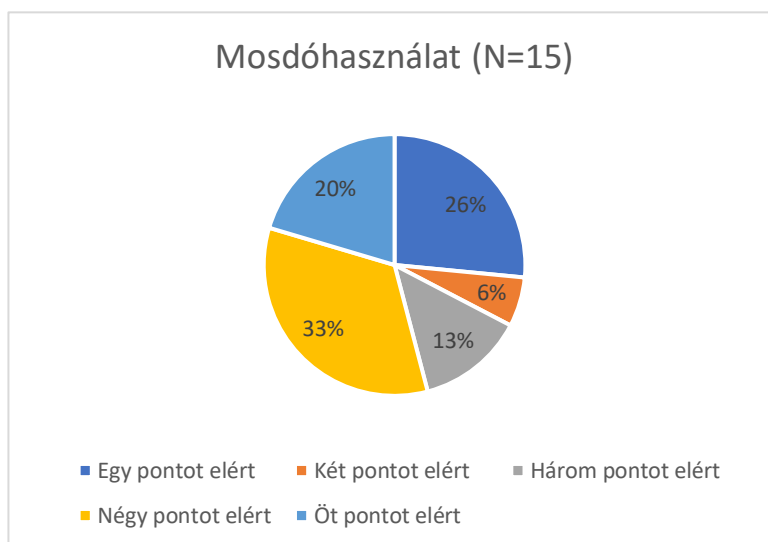

28. ábra: Szabályjáték megfigyelése (Saját szerkesztés a felmérések alapján)

6.10. Életmódbeli készségek, önkiszolgáló tevékenységek megfigyelése

6.10.1. Mosdóhasználat

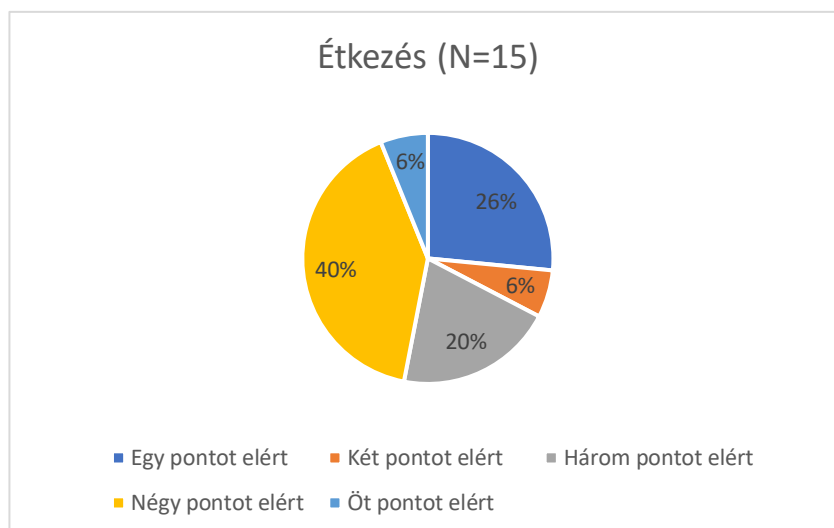
A felmérésben résztvevő gyermekek közül négyen (26%) egy pontot, egy gyermek (6%) két pontot, ketten (13%) három pontot, öten (33%) négy pontot, hárman (20%) pedig öt pontot értek el.

29. ábra: Mosdóhasználat (Saját szerkesztés a megfigyelések alapján)

6.10.2. Étkezés:

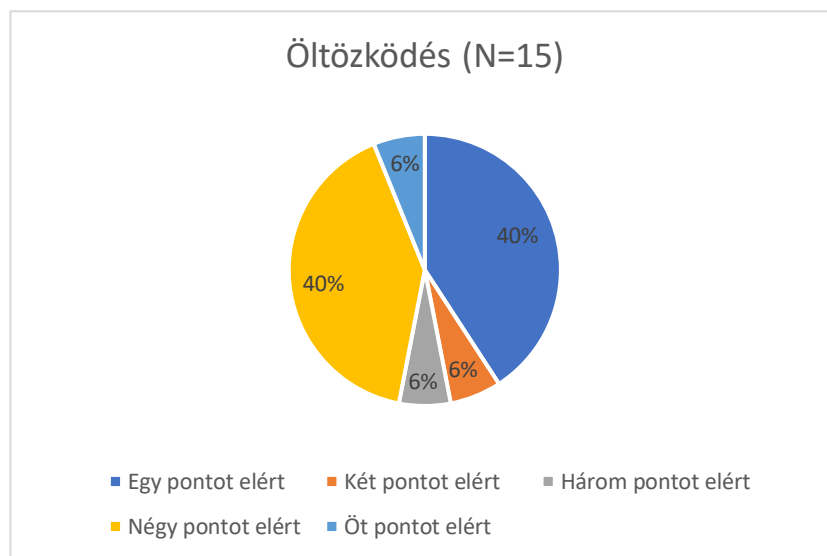
A felmérésben résztvevő gyermekek közül négyen (26%) egy pontot, egy gyermek (6%) két pontot, hárman (20%) három pontot, hatan (40%) négy pontot, valamint egy gyermek (6%) öt pontot ért el.

30. ábra: Étkezés (Saját szerkesztés a felmérések alapján)

6.10.3. Öltözködés

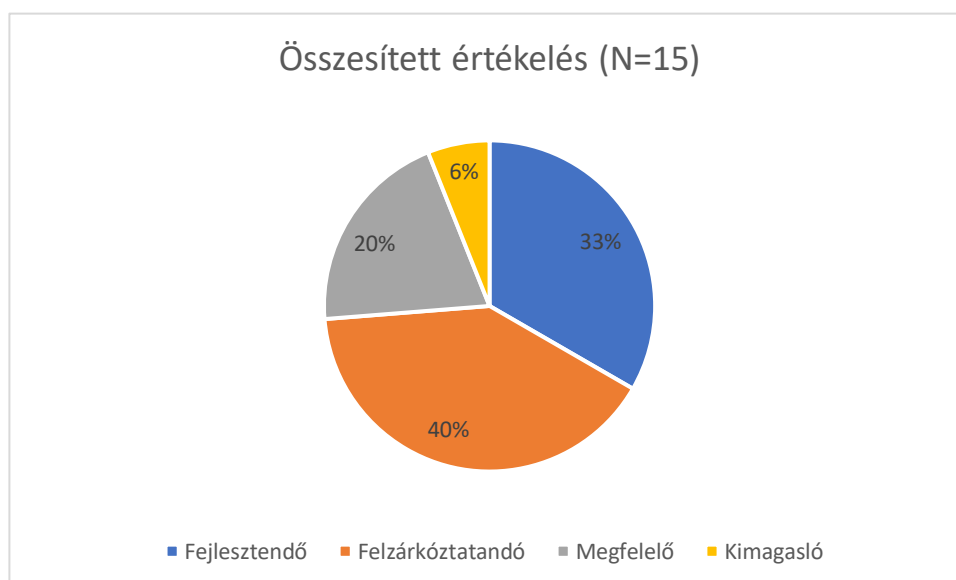
A felmérésben résztvevő gyermekek közül hatan (40%) egy pontot, egy gyermek (6%) két pontot, egy gyermek (6%) három pontot, hatan (40%) négy pontot, és egy gyermek (6%) öt pontot ért el.

31. ábra: Öltözködés (Saját szerkesztés a felmérések alapján)

6.11.Összesített értékelés

A felmérésben résztvevő gyermekek közül az összesített értékelés során öten (33%) fejlesztendő, hatan (40%) felzárkóztatandó, hárman (20%) megfelelő, egy gyermek (6%) pedig kimagasló értékhatárú kategóriába került.

32. ábra: Összesített értékelés (Saját szerkesztés a felmérések alapján)

6.12. Kvalitatív kutatás-Óvodapedagógus interjú

Az általam megkérdezett óvónők mindegyike névtelenségének megőrzését kérte, ezért az ő pontos adataikat nem jelenítem meg, csupán a kérdéseimre feltett válaszokat ismertetem. A kérdőívet 6. számú mellékletként csatolom.

1. Interjú

- Ön hány éve dolgozik óvodapedagógusként?

Öt éve.

- Van-e személyes érintettsége a cigány identitással kapcsolatban?

Napi szinten van személyes kapcsolatom roma származású gyerekekkel és szüleikkel is, a csoportomba is járnak jónéhányan, de én és a családom nem vagyunk roma származásúak.

- Ön ismeri-e a beás nyelvet?

A beás nyelvet csak hallomásból ismerem, egy-egy szófordulatot hallok a gyerekektől, vagy a szülőktől amikor a gyerekekkel beszélnek.

- Ismeri-e a nemzetközi roma jelképeket?

Nem, vannak ilyenek?

- Ismeri-e a beás kultúrát, hagyományokat?

A virrasztásról hallottam már.

- Ön szerint mennyire fontos a cigány identitás kialakulásának támogatása, vagy a meglévő cigány identitás megtartása az óvodai nevelésben? Válaszát indokolja!

Szerintem fontos az identitás megtartása és összehangolása a magyar szokásokkal, figyelembe kell venni minden gyereket, hiszen ők beleszületnek egy családba, és nekünk azzal kell dolgozni. Alakítani lehet ezeken, de a törzsnek meg kell maradnia. Szerintem fontos, hogy az óvodában is otthon érezzék magukat, ehhez pedig nekünk is illik alkalmazkodni, ismerkedni az ő hagyományaikkal. Az identitás megtartása véleményem szerint fontos, hiszen óvodánk érintett ezen gyerekek terén. Szerintem kell, hogy ismerjük az értékeiket, hagyományaikat, szokásaikat és ezeket tiszteletben is kell tartani, mert így tudunk bizalmi kapcsolatot kialakítani velük.

- Ön hajlandó lenne-e részt venni egy továbbképzésen, workshopon a témában?

Igen, szívesen mennék.

2. Interjú

- Ön mennyi ideje dolgozik óvodapedagógusként?

Másfél éve.

- Van-e személyes érintettsége a cigány identitással kapcsolatban?

Személyes érintettségem nincsen. Még középiskolás koromban volt egy nagyon jó barátom, aki roma származású volt, de ő tagadta identitását, megváltoztatta a nevét, került a témát, sőt olykor még cigány vicceket is mesélt. Viszont halál esetén több napig virrasztottak, és amikor megkérdeztem tőle, hogy miért virrasztanak ilyenkor, azt válaszolta, hogy ez náluk szokás. Azt nem tudom, hogy ezt úgy értette-e, hogy a romáknál szokás, vagy a családjukban csak.

- Ön ismeri-e a beás nyelvet?

Csak azokat a szavakat ismerem, amik esetleg tv műsorokban, klippekben lehet hallani, de abban nem vagyok biztos, hogy beás, úgyhogy inkább nem ismerem.

- Ismeri-e a nemzetközi roma jelképeket?

Egyáltalán nem ismerem a jelképeket.

- Ismeri-e a beás kultúrát, hagyományokat?

Úgy mondanám, hogy nagy vonalakban ismerem a kultúrát és egy-két hagyományt. Ilyen például a virrasztás, a gyász és a párválasztás, esküvő-eljegyzés.

- Ön szerint mennyire fontos a cigány identitás kialakulásának támogatása, vagy a meglévő cigány identitás megtartása az óvodai nevelésben? Válaszát indokolja!

Szerintem nagyon fontos kéne, hogy legyen, hogy azokban az intézményekben ahol jelentős számmal vannak roma származású gyermekek, a gyermekek megismerjék a kultúrájukat, hagyományaikat, és dönthessenek arról, hogy tovább viszik-e magukkal. Illetve, hogy ne azzal a mottóval nőjenek bele, hogy „igen, mi cigányok vagyunk, ránk ez nem vonatkozik, nekünk ez nem kell”, hanem azt a részt tegyék magukévá, hogy ismerik a hagyományokat, táncokat, nyelveket, szokásokat, énekeket stb. Úgy gondolom, hogy ennek az elsajátítására a koragyermekkor a legjobb időszak.

- Ön hajlandó lenne-e részt venni egy továbbképzésen, workshopon a témában?

Igen, főleg ha a kultúrát tanítanák.

3. Interjú

- Ön mennyi ideje dolgozik óvodapedagógusként?

30 éve.

- Van-e személyes érintettsége a cigány identitással kapcsolatban?

Családomban nincs roma származás.

- Ön ismeri-e a beás nyelvet?
Csupán egy-egy szót ismerek.
- Ismeri-e a nemzetközi roma jelképeket?
Igen.
- Ismeri-e a beás kultúrát, hagyományokat?
Többnyire Igen
- Ön szerint mennyire fontos a cigány identitás kialakulásának támogatása, vagy a meglévő cigány identitás megtartása az óvodai nevelésben? Válaszát indokolja!
Nagyon fontosnak tartom, mert az integrálódást csak így tudom elképzelni, hogy mindenki tisztában van a saját identitásával, hiszen ez a multikulturális nevelés elengedhetetlen része.
- Ön hajlandó lenne-e részt venni egy továbbképzésen, workshopon a témában?
Természetesen, hiszen az intézményem és pedagógiai szemléletem céljait szolgálja.

7. Következtetések és javaslatok

Pályamunkámhoz készült kutatási tervemet sikeresen el tudtam végezni. Véleményem szerint a kutatáshoz egyénileg elkészített Identitás Mérőt megfelelően tudtam alkalmazni, általa beigazolódott hipotézisem, miszerint az óvodás korú gyermekek nincsenek tisztában saját cigány identitásukkal, kultúrájukkal. Az Identitás Mérővel pontosan, számszerűen tudtam mérni a gyermekek ismereteit, ezáltal nyertem konkrét adatokat.

A pedagógusokkal készített interjúm célja az volt, hogy felmérjem a pedagógusok ismereteit, hozzáállását a roma jelképekkel, hagyományok és kultúra ismereteivel kapcsolatban. Interjúalanyaim közt szerepelt szinte friss diplomás óvodapedagógus, több évet a pályán eltöltött óvodapedagógus, és olyan óvodapedagógus is, aki harminc éve él a hivatásának. Természetesen nyilvánvaló, hogy a több tíz éve pályán lévő óvónő tapasztaltabb, több mindenre van rálátása a cigánysággal kapcsolatban, mint a kevesebb ideje óvodapedagógusként dolgozó kollégáinak, ideértve a beás nyelv ismeretét, nemzetközi roma jelképek ismeretét. Pozitívumként tapasztaltam, hogy a pályán eltöltött évek számától függetlenül az általam megkérdezett pedagógusok közül mindenki szívesen részt venne egy olyan továbbképzésen vagy workshopon, ahol a roma identitás, cigány szokások és hagyományok lennének a téma középpontjában.

Véleményem szerint a roma identitás napjaink fontos kérdése, nem csupán a cigány gyermekek szempontjából, hanem a nem roma származású gyermekek szempontjából is. A cigányság kultúrájának megismerése segít a gyermekeknek megismerni, megérteni a különböző kultúrák és identitások sokféleségét, ami hozzájárul az elfogadás, tolerancia kialakításához már kisgyermekkorban. Ezen túl az roma identitás kutatása segíthet az óvodákban az esetleges egyenlőtlenségek felismerésében, kezelésében, ezáltal lehetőség nyílik olyasfajta intézkedések, projektek kidolgozására, amelyek elősegítik a cigány származású gyermekek nevelési, oktatási és társadalmi befogadását. A cigány kultúra, hagyományok szélesebb körű ismeretei pedig lehetőséget teremt arra, hogy erősítse a szülői, közösségi együttműködést, hogy szorosabb bizalmi kapcsolat alakulhasson ki az óvodapedagógusok és szülők közt. Ez nem csupán az óvodai közösség erősítésében, hanem a gyermek fejlődése érdekében létrejövő együttműködésben is segítséget jelenthet. Ennek az együttműködésnek a segítségével javaslatként összeállítottam egy olyan projekthez, melyben megalkottam a véleményem szerinti lehetőségeket, játékokat és tevékenységeket melyeket a megfelelő szervezéssel be lehet vinni az óvodai nevelésbe.

7.1. Romahét

33. ábra: Roma zászló (Forrás: <https://tinyurl.com/yk3rxkwr>)

Résztvevők száma: 37 gyermek

Projekt helyszíne: Mosdósi Mackóvár Óvoda, 7257 Mosdós, Kossuth Lajos utca 4.

Projekt időtartama: 2024. április 08. – 2024. április 12. (5 nap)

Készítette: Mátés Dóra (HCNF4Q), Óvodapedagógia hallgató, levelező tagozat, III. év

7.1.1.A csoport rövid bemutatása:

A csoportba járó 37 gyermek közül 15 gyermek szülei roma származásúnak vallották magukat, és gyermekeiket. Közülük számos szülőt nehéz meggyőzni a folyamatos érdeklődés, mindennapi kommunikáció, valamint a rendszeres óvodába járás fontosságáról. Óvodás korban a gyermekek szenzitívek, fogékonyak, ami lehetővé teszi, hogy személyiségüket befolyásolja a szeretet, elfogadás önmaguk és mások iránt.

7.1.2.A témaválasztás indoklása:

Az identitás mérő által kapott adatokból kiderül, hogy az óvodába járó cigány származású gyermekek nincsenek tisztában saját identitásukkal. ezért célom, hogy az óvodába járó összes gyermek megismerkedhessen cigány kultúrával, annak értékével. Ennek megvalósításában a szülők az elsődleges partnerek. Olyan nyitott óvodai projektet dolgoztam ki, amely közös

programokkal, szülői felkészítésekkel motiválttá teszi a szülőt és a gyermeket a korai és rendszeres óvodai életbe való bekapcsolódásba.

A projektet áprilisban, a Nemzetközi Roma Nap hetén valósítottam meg, hiszen a jeles napok közül ez az a nap, amely a roma kultúra ünnepe, ami figyelemfelhívásként szolgálhat a cigányok társadalmi helyzetére. A közös (óvoda-család) tevékenységek során célom az együttműködés erősítése, a nemzedékek- valamint a kortárs kapcsolatok közt.

7.1.3. A projekt célja:

A gyermekek minél korábbi életszakaszban kerüljenek óvodába, valamint rendszeresen vegyenek részt az óvodai foglalkozásokon. Mivel elsődleges partner a szülő, szeretném elérni, hogy a gyermekek és a felnőttek egyaránt nyitottak és elfogadóak legyenek a különböző szokások, hagyományok, kultúra iránt. Éppen ezért a projekt megvalósítása által kívánom nyitottabbá tenni az intézményt, hogy a szülők jobban megismerhessék a dolgozókat, a pedagógusok módszereit, szemléleteit, valamint ez fordítva is igaz legyen: a dolgozók is ismerjék meg közelebbről a gyermekek szüleit, családját.

7.1.4. A projekt feladatai:

- A változatos tevékenységek közben a cigány hagyományok megismerése, ápolása, nyelvi- és kommunikációs képességek fejlesztése.
- Az ingerszegény környezetből érkező gyermekek jussanak maradandó élményekhez.
- A szülő bizalmának elnyerése, hogy a későbbiekben a rendszeres óvodába járással az egyéni képesség- és készségfejlesztést folyamatosan lehessen biztosítani
- Dramatizálás által a gyermekek egyéni képességeinek, együttműködési készségeinek fejlesztése, a beleélés által az elfogadás, együvé tartozás élményének átélése

Kapcsolódás az intézményi célokhoz: a projekt megvalósítása során kapcsolódok az óvoda nevelési programjában meghatározott pedagógiai elvekhez.

Pedagógiai etika elve: biztosítom a titoktartásról, tiszteletben tartom a családok belső szokásait.

Az óvónői modell fontosságának elve: az óvodás korú gyermekek alapvető szociális tanulási formája az utánzás, ezért a felnőtt modell kiemelkedő jelentőségű. Ahogy a mindennapok során, úgy a projekten belül is maximális figyelmet fektetek a példamutatásra.

A játék vezető szerepének elve: fő tevékenységi forma a játék

Óvoda-család együttműködésének elve: A nevelésben az óvoda ismerje el a család elsődlegességét, tisztelje a szülőt. A szülőkkel együttműködve végezem a nevelő munkát annak érdekében, hogy a gyermek óvodás kora végére rendelkezzen azokkal a képességekkel, amelyek birtokában képessé válnak a következő életszakaszukra. Az óvónő elfogadja a szülőt még akkor is, ha a gyermek nevelésében számos hiányosságot tapasztal. Az óvodapedagógus ismerje és fogadja el a család szokás-és szabály rendszerét, s tapintatosan befolyásolja az életmód jó szokásainak alakítását.

7.1.5. Projektvázlat

1. nap (hétfő)
Mese: Csudatarisznya Vers: Papa, vegyél lovacskát! Ábrázoló tevékenység: csudatarisznya elkészítése kartonlapból
2. nap (kedd)
Nemzetközi roma zászló festése
3. nap (szerda)
Beszélgetés a vándorcigányokról, képek nézegetése beszélgetés közben Szekér készítése wc papír gurigákból
4. nap (csütörtök)
Mesedramatizálás: az óvoda dolgozói előadják a Csudatarisznya című mesét Állomásos feladatok 1. különböző ételek kitapintása a csudatarisznyába (műanyag zöldségek, gyümölcsök) 2. szoborjáték (Zöld az erdő, zöld a hegy is dal) aki először eléri az erdő képét, az nyert (3-as csapatok) 3. ügyességi feladat: kislabdát beledobni a fonott kosárba 4. lófarok feltűzés (2 gyerek, bekötött szemmel)
5. nap (péntek)
Nyílt nap Közös punya készítés, cigánylecsó készítés, zenés mulatság,

1. Nap: Csudatarisznya mese, csudatarisznya készítése

<u>Gyakorlati feladatok, szervezés</u>	<u>Eszközigény</u>	<u>Időterv</u>	<u>Felelős</u>	<u>Helyszín</u>
Kartonra előre megrajzolt zsák formák, festéshez szükséges eszközök kikészítése <u>Differenciálás:</u> kiscsoportosoknak előre megrajzolt, kivágott zsák formák, amibe belerajzolják a finomságokat, középsősöknek előre megrajzolt, de ki nem vágott zsákok kivágása, majd a finomságok belerajzolása, nagycsoportosoknak megrajzolt, ki nem vágott zsákok kivágása, szélének körbevarrása, finomságok belerajzolása	Zsákok, olló, színes ceruza, fonal, vászon terítő	9:00 – 9:30	A csoportban dolgozó óvónő, dajka	Csoportszoba

A téma feldolgozása:

<u>A külső világ tevékeny megismerése</u>	<u>Rajz, mintázás, készítmény</u>	<u>Ének - zene</u>
Beszélgetés cigányokról, roma szokásokról, hagyományokról	A rajzolás, vágás és a varrástechnikájának gyakorlása differenciáltan	Közös éneklés: Zöld az erdő, zöld a hegy is
<u>Képességfejlesztés:</u> Szókincsbővítés, fogalomismeret bővítése	<u>Képességfejlesztés:</u> finommotorikus képességek fejlesztése, szem – kéz koordináció fejlesztése, esztétikai érzék fejlesztése	<u>Képességfejlesztés:</u> emlékezet, szövegismeret fejlesztése

2. Nap: Nemzetközi roma zászló festése

<u>Gyakorlati feladatok, szervezés</u>	<u>Eszközigény</u>	<u>Időterv</u>	<u>Felelős</u>	<u>Helyszín</u>
Kartonra előre megrajzolt roma zászló <u>Differenciálás:</u> kiscsoportosoknak az előre kivágott zászló festése ujjfestés technikájával, középsősöknek az előre megrajzolt de ki nem vágott zászló vágása, festése felületfestés	Előre megrajzolt zászlók, amiket a kiscsoportos korú gyermekeknek ki is vágok, kék, piros és zöld színű tempera, olló, folyékony ragasztó, hurkapálcika	9:00 – 9:30	A csoportban dolgozó óvónő, dajka	Csoportszoba

technikájával, nagycsoportosoknak az előre megrajzolt de ki nem vágott zászló vágása, festése, hurkapálcára ragasztása folyékony ragasztóval				
---	--	--	--	--

A téma feldolgozása:

<u>A külső világ tevékeny megismerése</u>	<u>Rajz, mintázás, kézimunka</u>	<u>Ének - zene</u>
Beszélgetés a zászlókról, a magyar zászló és a roma zászló összehasonlítása <u>Képességfejlesztés:</u> Szókincsbővítés, fogalomismeret bővítése, nyelvi kifejezőképesség bővítése	A festés, vágás, ragasztás technikájának gyakorlása életkor szerint differenciálva <u>Képességfejlesztés:</u> finommotorikus képességek fejlesztése, szem – kéz koordináció fejlesztése, esztétikai érzék fejlesztése, kitartás fejlesztése	Közös éneklés: Zöld az erdő, zöld a hegy is <u>Képességfejlesztés:</u> emlékezet, szövegismeret fejlesztése, metakommunikációs képességek fejlesztése

3. Nap: Beszélgetés a vándorcigányokról, képek nézegetése, cigány szekér készítése

<u>Gyakorlati feladatok, szervezés</u>	<u>Eszközigény</u>	<u>Időterv</u>	<u>Felelős</u>	<u>Helyszín</u>
Wc papír gurigák, kupakok, hurkapálca, ragasztó, barna színű festék	WC papír guriga, kupakok, hurkapálca, folyékony ragasztó, barna	9:00 – 9:30	A csoportban dolgozó óvónő, dajka	Csoportszoba

előkészítése előkészítése <u>Differenciálás:</u> kiscsoportosoknak az előre összeragasztott szekér lefestése felületfestés technikájával, középsősöknek a szekér összeragasztása, majd lefestése felületfestés technikájával, nagycsoportosoknak összeragasztás, felület festés, majd fekete filctollal ablakok és ajtók rajzolása	színű festék, ecsetek, ecsettál, terítő			
--	---	--	--	--

A téma feldolgozása:

<u>A külső világ tevékeny megismerése</u>	<u>Rajz, mintázás, kézimunka</u>	<u>Ének - zene</u>
Beszélgetés a vándor életmódról, vándorcigányokról, képek nézegetése beszélgetés közben a szekerükről	A festés, ragasztás, rajzolás technikájának gyakorlása életkor szerint differenciálva	Közös éneklés: Zöld az erdő, zöld a hegy is

<u>Képességfejlesztés:</u> Szókincsbővítés, fogalomismeret bővítése, nyelvi kifejezőképesség bővítése	<u>Képességfejlesztés:</u> finommotorikus képességek fejlesztése, szem – kéz koordináció fejlesztése, esztétikai érzék fejlesztése, kitartás fejlesztése	<u>Képességfejlesztés:</u> emlékezet, szövegismeret fejlesztése, metakommunikációs képességek fejlesztése
---	---	---

4. Nap: Mesedramatizálás: az óvoda dolgozói előadják a Csudatarisznya című mesét, utána állomásos feladatok az udvaron.

<u>Gyakorlati feladatok, szervezés</u>	<u>Eszközigény</u>	<u>Időterv</u>	<u>Felelős</u>	<u>Helyszín</u>
Az udvari állomásos feladatokhoz szükséges eszközök előkészítése	Babakonyhában található műanyag alma, körte, paprika, fonott kalács, csirkecomb, kartonra festett erdő kép, kislabda, fonott kosár, nagy méretű kartonra festett ló figura, fonalból készült lófarkok	10:15 - 11:15	A csoportban dolgozó óvónő, dajka	Udvar, rossz idő esetén tornaterem vagy csoportszoba

Első állomás – „Csudatarisznya”: különböző babakonyhai ételek kitapintása a csudatarisznyában úgy, hogy a gyermek nem látja mit fog meg.

Második állomás – „Szoborjáték”: Óvónő a gyerekeknek háttal áll, énekl a „Zöld az erdő, zöld a hegy is” cigány himnuszt, a gyerekek hármas csoportban játszanak. Az éneklés közben abba hagyja, ekkor a gyermekeknek szoborra kell változniuk és nem mozdulni, aki megmozdul kiesett. Az nyer, aki legelsőként tudja megérinteni az óvónő mögé letett kartonra festett erdő

képét.

Harmadik állomás – Ügyességi feladat: Három kislabdát kell beledobni a kosárba, differenciálás: életkor és egyéni képességek figyelembevételével a dobási távolság csökkentése vagy növelése

Negyedik állomás – „Lófarkok”: Két gyermek játszik egyszerre, az egyiknek be van kötve a szeme, ő fogja feltűzni a lófarkat, a másik gyermek pedig irányít. A bekötött szemű gyermeknek fel kell ragasztania a tépőzáras lófarkat a lóra úgy, hogy közben társa irányítja. Differenciálás: korosztály és egyéni képességek figyelembevételével az irányító gyermek kézenfogva vezetheti társát, vagy csak szóbeli segítséggel, téri irányokat alkalmazva irányíthatja társát.

A téma feldolgozása:

<u>A külső világ tevékeny megismerése</u>	<u>Rajz, mintázás, kézimunka</u>	<u>Ének - zene</u>
Mesedramatizálás: az óvoda dolgozói előadják a Csudatarisznya című mesét <u>Képességfejlesztés:</u> Nyelvi kifejezőképesség bővítése		Állomásos versenyen szoborjáték: Zöld az erdő, zöld a hegy is <u>Képességfejlesztés:</u> emlékezet, szövegismeret fejlesztése, reakcióidő fejlesztése

5. Nap: Nyíltnap, közös punya és cigánylecsó készítés

A gyerekek és a szülők közösen készítenek punyát, illetve cigánylecsót a roma hagyományoknak megfelelően, az egészségügyi előírások szigorú betartásával.

<u>Gyakorlati feladatok, szervezés</u>	<u>Eszközigény</u>	<u>Időterv</u>	<u>Felelős</u>	<u>Helyszín</u>
Eszközök, hozzávalók összekészítése	Punya: Só, élesztő, liszt, melegvíz,	15:00-18:00	A csoportban dolgozó óvónő, dajka	Udvar

	műanyag keverőtál, tepsi, dolgozói sütő, Lecsó:hagyma, káposzta, csirkemellfilé, olaj, só, bors, paprika, paradicsom, szalonna, pirospaprika, víz, kések, vágódeszka, bogrács			
--	---	--	--	--

A téma feldolgozása:

<u>A külső világ tevékeny megismerése</u>	<u>Rajz, mintázás, készítmény</u>	<u>Ének - zene</u>
Megbeszéljük, hogy a hozzávalók közül melyikből kell több, kevesebb, megtapasztalunk különböző ízeket, illatokat, halmazállapotokat, állagokat. Képességfejlesztés: megfigyelőképesség fejlesztése	Gyúrás, gömbölyítés, keverés, szórás technikájának gyakorlása. Képességfejlesztés: taktilis percepció fejlesztése gömbölyítéssel és alakformálással	Zöld az erdő, zöld a hegy is Képességfejlesztés: emlékezet, szövegismeret fejlesztése, reakcióidő fejlesztése

8. Összefoglalás

Pályamunkám elkészítése során elsődleges célom volt, hogy az általam felállított hipotézis, miszerint az óvodás korú gyermekek nincsenek tisztában a saját roma identitásukkal megerősítést, vagy cáfolatot mutasson. Mint ahogy az elején megfogalmaztam, ez nem egy reprezentatív kutatás, hiszen egy település egy óvodáját vizsgáltam meg közelebbről, azonban fontosnak tartottam, hogy az általam megálmodott és kidolgozott Identitás Mérő gyakorlati alkalmazhatóságát megvizsgáljam.

Mivel kutatásom megkezdésekor csupán felületes ismereteim voltak a cigánysággal kapcsolatban, elsőként könyvekből, folyóiratokból, internetes cikkekből tájékozódtam a roma kultúrával, hagyományokkal, jelképekkel kapcsolatban. Ennek köszönhetően kaptam egy képet a roma identitásról, annak összetevőiről. Ezt követően a mérőeszközöm elkészítéséhez egy módszertanilag felépített, évek óta jól működő eszközt vettem alapul és tanulmányoztam, hogy az abban látottakat át tudjam dolgozni, formálni a számomra szükséges mérőeszköz anyagába.

Az elkészült Identitás Mérő a gyakorlatban működőképesnek bizonyult, hiszen a szülők és az óvodavezető beleegyezésével volt alkalmam a Mosdósi Mackóvár Óvodába járó gyermekek ismereteit felmérni. Ennek eredményeként megkaptam, hogy az óvodás korú gyermekek nagyon hiányosan vannak tisztában gyökereikkel, származásukkal kapcsolatban, ezáltal hipotézisem beigazolódott.

Interjúimmal megszólítottam pedagógusokat, ezáltal kiderült, hogy ugyan ők fontosnak tartanák a roma identitás kialakulásában való óvodai aktív részvételt, azonban ők maguk sincsenek pontos ismeretek birtokában. Pozitív tapasztalásként éltem meg, hogy az általam megkérdezett óvodapedagógusok kivétel nélkül szívesen részt vennének a témával kapcsolatos továbbképzésen, workshopon. Számomra kiderült, hogy azonos véleményen vagyunk azzal kapcsolatban, hogy mekkora szerepe van a szeretetnek, elfogadásnak és mindenekelőtt a tudásnak a társadalmi együttélés és egymás tiszteletének alakulásában a multikulturális nevelésnek.

Ezen tapasztalásaim alapján számos új kérdés, ötlet fogalmazódott meg bennem a témával kapcsolatban. Elkezdtem tervezni jövőbeni kutatásaimat, amelyben ugyanezeket a gyermekeket iskolai körülmények közt vizsgálnám meg ugyanezzel a mérőeszközzel, valamint terveim közt szerepel kontrollcsoportos vizsgálat is. A következő kutatásomban ki szeretnék térni nem roma származású, magyar identitású gyermekek vizsgálatára az Identitás Mérővel, valamint a magukat roma származású, roma identitású gyermekek felmérésére. Véleményem szerint az így kapott eredmények új képet alkotnak majd a témával kapcsolatban.

9. Irodalomjegyzék

- Assmann J.(1999): A kulturális emlékezet. Budapest: Atlantisz Könyvkiadó
https://lett.ubbcluj.ro/wp-content/uploads/2020/05/assmann_1.pdf
- EKKE Roma Szakkollégium (2021): Cigány mesék: A csudatarisznya. Letöltés dátuma: 2024.04.24. forrás: <https://www.youtube.com/watch?v=gQuOrJM6ZGo>
- DIÓSI ÁGNES (1998): Cigányút. Budapest: Szépirodalmi Könyvkiadó
- Erős F. (2001): Az identitás labirintusai. Budapest: Osiris
- Forray R.K., Kállai E., Dupcsik Cs.T, Szalai A., Orsós A., Lakatos Sz., Hajdu T., Kertesi G., Kézdi G., Zolnay J. Fórika L., Török T., Magicz A., Szuhay P., Beck Z. (2015): A romológia alapjai. Pécs: Orsós Anna Kiadó, pp: 151-180. Letöltés dátuma: 2023.11.19. forrás: <file:///D:/D%C3%B3ri/MATE/Beadand%C3%B3k/SZAKDOLGOZAT/Ors%C3%B3s%20Anna.pdf>
- Hammack, P. L. (2015). Theoretical foundations of identity. In McLean, K. C., Syed, M. U. (Eds.), The Oxford handbook of identity development, Oxford: Oxford University Press. pp. 11–30.
- Kovalcsik K. (1993): A beás cigányok népzenei hagyományai, *Magyar Néprajzi Társaság*. Letöltés dátuma: 2023.11.19. forrás: https://ormanysag.hu/wp-content/uploads/2021/03/Kovalcsik-Katalin-beas-zene.pdf?fbclid=IwAR1wg40ozpAw2I179GUEctkK7EaYi_EYMGRGA2CMjSnaRCIDO_SjlcfDfmY
- Mérei F., V. Binét Á. (1981): Gyermeklélektan. Budapest: Gondolat Kiadó
- Orsós A.(1999): Magyar-beás kézisótár. Kaposvár: Csokonai Vitéz Mihály Tanítóképző Főiskola
- Rostás-Farkas Gy. (2000): Ősi cigány mesterségek és foglalkozások (Le romenge butya). Budapest: Datus Nyomda
- Stewart, Michael Sinclair (1994): Daltestvérek. Az oláh cigány identitás és közösség továbbélése a szocialista Magyarországon. Budapest: T-Twins /MTA Szociológiai Intézet/ Max Weber Alapítvány
- Szegő L. (1980): Cigány bölcsődal. Budapest: Móra Ferenc Ifjúsági Könyvkiadó. Letöltés dátuma: 2024.04.24. forrás: https://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/magyarorszag_i_nemzetisegek/romak/cigany_bolcsodal/index.htm

Székely J. (2011): Cigány népismeret. Budapest: Szent István Társulat az Apostoli Szentszék Könyvkiadója

Tóth P. (2006): A magyarországi cigányság története a feudalizmus korában. Budapest: Bölcsész Konzorcium HEFOP Iroda. Letöltés dátuma: 2023.11.19. forrás:

https://kisebbssegkutato.tk.hu/uploads/files/olvasoszoba/romaszovegtar/A_magyar_ciganysag_tortenete_a_feudalizmus.pdf

Vajda I. (2001): Az oláh és beás cigányok szokás- és hiedelemvilágának összehasonlítása. Barátság Kulturális és Közéleti Folyóirat, 8. évf., 2. sz., 3147-3150. old. Letöltés dátuma: 2023.11.19. <https://nemzetisegek.hu/repertorium/2001/02/3147.pdf>

Vignoles, V. L., Schwartz, S. J., & Luyckx, K. (2011). Introduction: Toward an integrative view of identity. In. Schwartz, S. J., Luyckx, K., & Vignoles, V. L. (Eds.), Handbook of identity theory and research, New York: Springer. pp. 1–27.

Wetherell, M. (2010). The field of identity studies. In Wetherell, M., & Mohanty, C. T. The SAGE handbook of identities. London: Sage. pp. 3–26

Zentai G., Hajduné H. K., Józsa K. (2021): DIFER – A gondolkodás fejlesztése. 2. kiadás. Szeged: Mozaik Kiadó Kft.

10. Ábrajegyzék

1. ábra Cigány zászló (Forrás: https://tinyurl.com/3v34t5z3).....	9
2. ábra: Gyermekek neve (Saját szerkesztés a felmérések alapján).....	17
3. ábra: Gyermekek életkora (Saját szerkesztés a felmérések alapján).....	18
4. ábra: Anyák legmagasabb iskolai végzettsége (Saját szerkesztés a felmérések alapján).....	18
5. ábra: Apák legmagasabb iskolai végzettsége (Saját szerkesztés a felmérések alapján)	19
6. ábra: Magyar zászló ismerete (Saját szerkesztés a felmérések alapján).....	19
7. ábra: Cigány zászló ismerete (Saját szerkesztés a felmérések alapján)	20
8. ábra: Cigány népviselet ismerete (Saját szerkesztés a felmérések alapján)	20
9. ábra: Magyar népviselet ismerete (Saját szerkesztés a felmérések alapján).....	21
10. ábra: Kisbaba felismerése (Saját szerkesztés a felmérések alapján)	21
11. ábra: Keresztelő hagyományának felismerése (Saját szerkesztés a felmérések alapján)	22
12. ábra: Keresztelőn való részvétel (Saját szerkesztés a felmérések alapján)	22
13. ábra: Keresztelő utáni események leírása (Saját szerkesztés a felmérések alapján).....	23
14. ábra: Punya kifejezés alkalmazása (Saját szerkesztés a felmérések alapján).....	23
15. ábra: Rétes felismerése (Saját szerkesztés a felmérések alapján).....	24
16. ábra: Lecsó megmutatása (Saját szerkesztés a felmérések alapján)	24
17. ábra: Ételfogyasztási szokások (Saját szerkesztés a felmérések alapján).....	25
18. ábra: Ételek elkészítése (Saját szerkesztés a felmérések alapján)	25
19. ábra: Zöld az erdő, zöld a hegy is (Saját szerkesztés a felmérések alapján).....	26
20. ábra: Pontot érő válaszok (Saját szerkesztés a felmérések alapján).....	26
21. ábra: Himnusz (Saját szerkesztés a felmérések alapján).....	27
22. ábra: Gelem, gelem (Saját szerkesztés a felmérések alapján)	27
23. ábra: Cigány zászló színezése (Saját szerkesztés a felmérések alapján)	28
24. ábra: Pontot érő válaszok a cigány zászló színezésében (Saját szerkesztés a felmérések alapján) ..	28
25. ábra: Beás szavak ismerete (Saját szerkesztés a felmérések alapján)	29
26. ábra: Szerepjáték megfigyelése (Saját szerkesztés a felmérések alapján).....	29
27. ábra: Konstruáló játék megfigyelése (Saját szerkesztés a felmérések alapján)	30
28. ábra: Szabályjáték megfigyelése (Saját szerkesztés a felmérések alapján).....	30
29. ábra: Mosdóhasználat (Saját szerkesztés a megfigyelések alapján)	31
30. ábra: Étkezés (Saját szerkesztés a felmérések alapján)	31
31. ábra: Öltözködés (Saját szerkesztés a felmérések alapján).....	32
32. ábra: Összesített értékelés (Saját szerkesztés a felmérések alapján)	32

11. Mellékletek

11.1. Nyilatkozat mesterséges intelligencia használatáról

7. Nyilatkozat

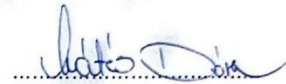
7.1 Mesterséges intelligenciát nem használt

NYILATKOZAT

Kijelentem, hogy mesterséges intelligencia alkalmazást/programot (pl. képkalkotó, szövegalkotó) nem használtam a dolgozat készítése során.

Jelen nyilatkozat aláírásával tudomásul veszem, hogy amennyiben bizonyítható, hogy a dolgozatot nem magam készítettem, illetve mesterséges intelligencia alkalmazás/program segítségével vettem igénybe vagy a dolgozattal kapcsolatban szerzői jogi jogsértés ténye merül fel, a Szekció megtagadja a dolgozat befogadását.

Dátum: 2024.04.26.....

Aláírás
MÁTÉSZ DÓRA.....

Név (olvashatóan)

11.2. Nyilatkozat a mesterséges intelligencia használatáról a kutatás témájához kapcsolódóan

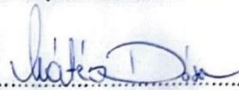
7.2 Mesterséges intelligencia a pályamunka kutatási témájához kapcsolódik

NYILATKOZAT

Kijelentem, hogy a pályamunka elkészítése során, a kutatási téma kapcsolódása miatt, mesterséges intelligencia alkalmazást/programot (pl. képalkotó, szövegalkotó) használtam.

Jelen nyilatkozat aláírásával tudomásul veszem, hogy amennyiben bizonyítható, hogy a dolgozatot nem magam készítettem, a dolgozattal kapcsolatban szerzői jogi jogsértés ténye merül fel, a Szekció megtagadja a dolgozat befogadását.

Dátum: 2024. 04. 26.....

.....
Aláírás
NÁTES DORA
.....
Név (olvashatóan)

11.3. Szülői hozzájárulási nyilatkozat – minta

1. számú melléklet

SZÜLŐI HOZZÁJÁRULÁSI NYILATKOZAT

A nyilatkozat célja annak igazolása, hogy a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem – Neveléstudományi Intézet – LEVELEZŐ tagozatos, III. évfolyamos ÓVODAPEDAGÓGIA szakos hallgatója, a „Roma identitás megjelenése óvodás korban” című pályamunkájához egyéb szabályozás nélkül, korlátlanul felhasználhatja a Mosdósi Mackóvár Óvodába, mint gyakorlati helyszín intézménybe járó óvodás korú gyermekem által adott válaszokat. A felmérésen feltüntetheti gyermekem életkorát, nemét, valamint édesanyja és édesapja legmagasabb iskolai végzettségét.

A hallgató neve, Neptun kódja: Mátés Dóra, HCNF4Q

Szakmai gyakorlatot biztosító intézmény: Mosdósi Mackóvár Óvoda, 7257 Mosdós, Kossuth Lajos utca 4.; OM:202194

NYILATKOZAT

Alulírott(szülő neve) hozzájárulok ahhoz, hogy **MÁTÉS DÓRA** (hallgató neve), a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem Neveléstudományi Intézet, ÓVODAPEDAGÓGUS szak, III. évfolyamos, LEVELEZŐ tagozatos hallgatója a gyermekem által adott válaszokat, a fenti kritériumok mellett felhasználja.

Mosdós, 2024.hó.....nap

.....

szülő aláírása

11. 5. Identitás mérő

2. számú melléklet

Identitás mérő

Gyermek életkora:

Gyermek neme:

Anyja legmagasabb iskolai végzettsége:

Apja legmagasabb iskolai végzettsége:

1. Mutasd meg a magyar zászlót! (1pont)
Mutasd meg a cigány zászlót! (1 pont)

2 pont/

34. ábra: Magyar zászló (Forrás: <https://tinyurl.com/yaabest3>)

35. ábra: Amerikai Egyesült Államok zászlaja (Forrás: <https://tinyurl.com/wyhyfxs3>)

36. ábra: Nemzetközi Roma Zászló (Forrás: <https://tinyurl.com/3v34t5z3>)

2. Szerinted kik vannak felöltözve cigány népviseletbe? Mutasd meg! (2 pont)
Kik vannak felöltözve magyar népviseletbe? Mutasd meg! (1pont)

3 pont/

37. ábra: Kalocsai népviselet (Forrás: <https://tinyurl.com/ymea2he9>)

38. ábra: Roma női népviselet (Forrás:
<https://tinyurl.com/3dafxrwxy>)

39. ábra: Perui népviselet (Forrás:
<https://tinyurl.com/5n985ru8>)

3. Szerinted mit fog a bácsi a kezében? (1pont)
Szerinted mi történik a kisbabával? *(1 pont)
Te voltál már keresztlőn? **(1 pont)
Mi volt a keresztlő után? *** (5 pont)

8 pont/

40. ábra: Roma keresztlő (Forrás: <https://tinyurl.com/4twm2bjr>)

*1 pont adható, ha a következő szavak valamelyikét használja a gyermek: megkeresztelik, keresztlőre viszik, keresztkednek

**1 pont adható, ha a válasz igenleges

***5 pont adható, ha a gyermek válaszában az alábbi kifejezések szerepelnek, illetve annyi pont adható, amennyi kifejezést vagy ezek szinonimáit a gyermek megfogalmazta: buliztunk, ettünk-ittunk, énekeltünk, táncoltunk

4. Milyen étel van az első képen? ****(2 pont)
Melyik képen látsz rétest? (1 pont)
Mutasd meg, melyik képen van a lecsó! (1 pont)
Ti ezek közül milyen ételt szoktatok enni? Ki csinálja? ***** (2 pont)

6 pont/

41. ábra: Punya (Forrás: <https://tinyurl.com/542u3vbe>)

42. ábra: Cigánylecsó (Forrás: <https://tinyurl.com/bdfe7d97>)

43. ábra: Rétes (Forrás: <https://tinyurl.com/2s424tby>)

****2 pont adható, ha a gyermek a punya kifejezést használja

*****1 pont adható, ha a gyermek családjában fogyasztanak ilyen ételeket, és 1 pont adható, ha a gyermek valamely női családtagját nevezi meg az ételek elkészítésére

5. Zenefelismerés: dalok Szabó-Ignác Ramóna előadásában

6 pont/

Zöld az erdő, zöld a hegy is (4 pont)

Himnusz (1 pont)

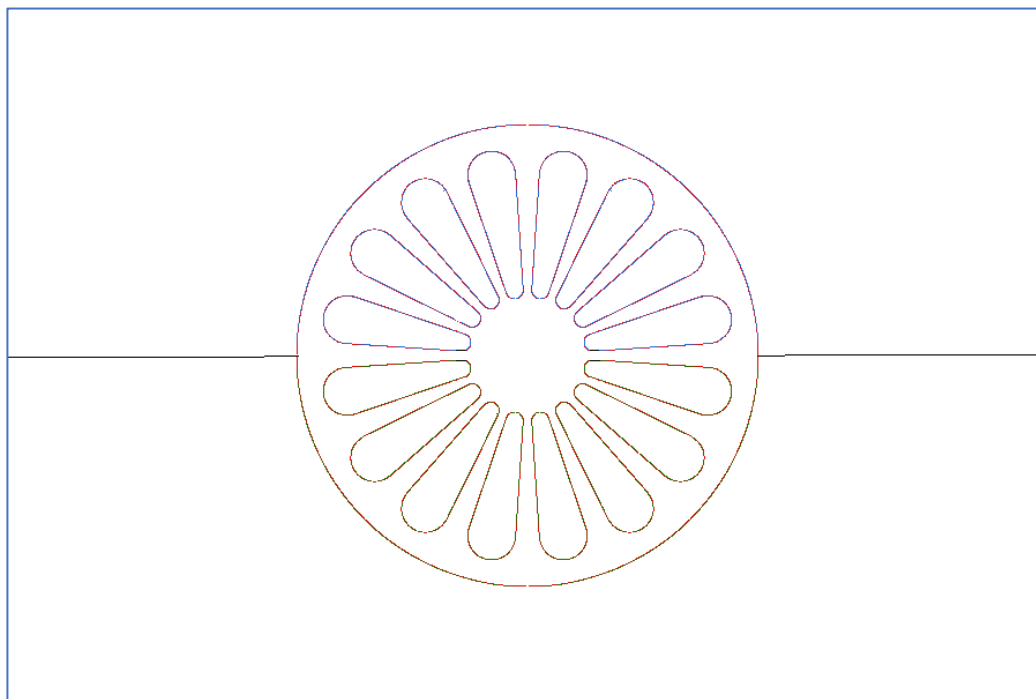
Gelem, gelem (5 pont)

A zenefelismerésre akkor adható pont, ha a gyermek meg tudja mondani a dal címét, vagy ha megmondani nem tudja, de elénekelni egy részét vagy egészét képes.

6. Színező: színezd ki a cigány zászlót! (3 pont)

Arra adható pont, ha a gyermek a megfelelő színeket a megfelelő részhez használja munkája során.

3 pont/

44. ábra: Roma zászló színező (Saját szerkesztés)

7. Karikázd be, amit mondok!

12 pont/

MÁMĂ (mámö) – anya (1 pont)

TÁTĂ (tátö) – apa (1 pont)

MASĂ (masö) – mama (1 pont)

MOSU (mosu) – papa (1 pont)

FÁTĂ (fätö) – lány (1 pont)

KUPIL (kupil) – fiú (1 pont)

KÁL (kál) – ló (1 pont)

PÁT (pát) – ágy (1 pont)

MÁSZĂ (mászö) – asztal (1 pont)

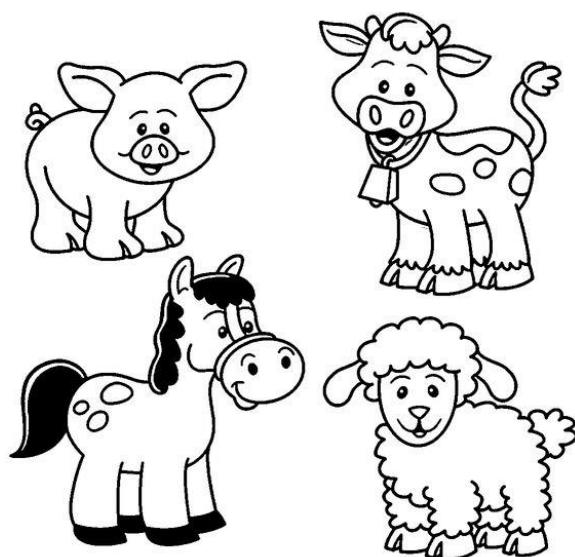
KÁR (kár) – autó (1 pont)

CÎGĂN (cügán) – férfi (1 pont)

CÎGĂNKĂ (cügánkö) – nő (1 pont)

46. ábra: Rajzolt család (Forrás: <https://tinyurl.com/c5fxhzkp>)

45. ábra: Állatrajzok (Forrás: <https://tinyurl.com/mwutsvdu>)

47. ábra: Bútorok rajz (Saját szerkesztés)

Megfigyelésen alapuló mérési rendszer

1. A gyermek játéka: a megfigyelés eredményét x-szel jelölje!

Szerepjáték

1 pont – a szerepjáték igénye nem jelenik meg	
2 pont – a szerepjátékokban passzívan vesz részt, társai által ráosztott szerepet vállalja	
3 pont – a szerepjátékokban aktívan részt vesz, önálló ötlettől vezérelt, vagy társai által ráosztott szerepeket szívesen vállalja	
4 pont – szívesen játszik szerepjátékot, az általa eljátszott szerepek felismerhetőek, de a nemi szerepek megtartására nem fordít nagy hangsúlyt	
5 pont – mély átéléssel játszik, általa eljátszott szerepek jól felismerhetőek, nemi szerepek megtartására nagy hangsúlyt fektet	

5 pont/

Konstruáló játék

1 pont – nem szívesen épít, építményei ingatagok	
2 pont – építménye kezdetleges, az építőközből pályát, kerítést alkot	
3 pont – építményei felismerhetőek, stabilok, önálló ötlettől vezérelve készíti azokat	
4 pont – építményei felismerhetőek, funkcionálisak, azonban egyéb játékaikhoz, például szerepjáték nem kapcsolja a gyermek, csupán önállóan alkot	
5 pont – építményei szerves részét képezik egyéb játékaiknak, például szerepjáték, az alkotás folyamatába szívesen bevonja társait is	

5 pont/

Szabályjáték

1 pont – nem szívesen játszik szabályjátékokat, a szabályokat tartja be	
2 pont – önálló ötlettől vezérelve játszik szabályjátékokkal, azonban hamar felhagy a tevékenységgel, a nyereség élménye nem motiválja	
3 pont – szívesen játszik szabályjátékokkal, azonban a szabályok betartására nem fektet nagy hangsúlyt, fontosabb neki a nyereség élménye	
4 pont – a játék során igyekszik a szabályok betartására, azonban csak rövid ideig figyel, a szabály általi motiváltság és a játék izgalmak nem fonódik egybe	
5 pont – a játék során annak szabályainak betartása motiválja a gyermeket, szívesen játszik	

5 pont/

2. Életmódbeli készségek, önkiszolgáló tevékenységek: a megfigyelés eredményét x-szel jelölje!

Mosdóhasználat:

1 pont – a mosdó berendezését egyáltalán nem ismeri, ebből fakadóan azok rendeltetésszerű használatára nem képes	
2 pont – a mosdó berendezését ismeri, felnőtt szóbeli és fizikai segítségével használatára képes	
3 pont – a mosdó berendezését ismeri, rendeltetésszerű használatára szóbeli segítséggel képes	
4 pont – a mosdó berendezését ismeri, rendeltetésszerű használatára önállóan képes, azonban tevékenysége során nem alapos	
5 pont – mosdóhasználat során önálló, alapos	

5 pont/

Étkezés:

1 pont – az evőeszközöket, tányérokat, poharat, szalvétát nem ismeri, azok rendeltetésszerű használatára képtelen, kézzel eszik	
2 pont – az evőeszközöket, tányérokat, poharat, szalvétát ismeri, azonban önállóan nem, csak felnőtt szóbeli és fizikai segítségével képes azok használatára,	
3 pont – az evőeszközöket, tányérokat, poharat, szalvétát ismeri, rendeltetésszerű használatra csak felnőtt szóbeli segítségével képes	
4 pont – étkezések során önálló, azonban az illemszabályokat nem tartja be	
5 pont – étkezések során teljesen önálló, az evőeszközöket, poharat, tányért, szalvétát képes rendeltetésszerűen használni, az illemszabályokat betartja	

5 pont/

Öltözködés:

1 pont – öltözködés/vetkőzés feladatait csak felnőtt segítségével képes elvégezni	
2 pont – öltözködés/vetkőzés feladatait felnőtt szóbeli segítségével képes elvégezni	
3 pont – öltözködés/vetkőzés feladataiban önálló, azonban ruháira nem figyel, nem ismeri meg, szétszórja azokat	
4 pont – öltözködés feladataiban önálló, ruháit megismeri, azonban összehajtásában felnőtt segítségét kéri	
5 pont – öltözködés/vetkőzés feladataiban önálló, ruházatát az időjárásnak megfelelően választja meg, összetűrt ruháit a jellel ellátott helyére teszi	

5 pont/

Összesítés, értékelés

Összesen elért pont: 70 pont/

54-70	Kimagasló
36-53	Megfelelő
19-35	Felzárkóztatandó
0-18	Fejlesztendő

11.6. Pedagógus interjú

3. számú melléklet

Pedagógus interjú – kérdések

1. Ön mennyi ideje dolgozik óvodapedagógusként?
2. Van-e személyes érintettsége a cigány identitással kapcsolatban?
3. Ön ismeri-e a beás nyelvet?
4. Ismeri-e a nemzetközi roma jelképeket?
5. Ismeri-e a beás kultúrát, hagyományokat?
6. Ön szerint mennyire fontos a cigány identitás kialakulásának támogatása, vagy a meglévő cigány identitás megtartása az óvodai nevelésben? Válaszát indokolja.
7. Ön hajlandó lenne-e részt venni egy továbbképzésen, workshopon a témában?

Köszönöm a válaszait!